

FÓRUM

Megoldás a komment-dilemmára?

A 2013-as brit Defamációs Törvény

5. paragrafus

NÁDORI PÉTER*

Az alábbi tanulmány bemutatja a 2013-as brit¹ Defamációs² Törvény (*Defamation Act*) 5. paragrafusában megfogalmazott előírásokat, amelyek egy olyan új védelem feltételeit rögzítik, amelyek teljesítése esetén a weboldalak üzemeltetői mentesülnek a jogi felelősség alól a felületeiken elhelyezett, személyiségi jogokat sértő tartalmak tekintetében. Kitér a törvény megszületését megelőző, a közpolitikai és parlamenti szinten lezajlott munkálatokra és vitákra, az 5. paragrafus alkalmazását részletező szabályozásra, illetve arra, hogy milyen megfontolások és célok húzódnak meg ezek mögött. Ahogyan a magyar Alkotmánybíróság idevágó ítéletét elemző tanulmány megállapítja, „a probléma megnyugtató (hazai) rendezése jogalkotást követelne meg, amelyben mind a kommenteket befogadó honlapok, mind a személyiségi jogaikban sértettek, mind pedig a demokratikus nyilvánosság szempontjai érvényesülnek egy boldog, egyensúlyi állapotban”.³ A brit jogalkotás során felmerült szempontok, érvek és ellenérvek – de maga a jogalkotás folyamata is – olyan tanulságokkal szolgálnak, amelyek roppant hasznosan járulhatnak hozzá ahhoz az erőfeszítéshez, melynek révén megteremthető lenne ez az egyensúlyi állapot.

* A Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének elnökségi tagja, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának hallgatója. E-mail: nadorip@mte.hu. A szerző a tanulmány elkészültéhez nyújtott segítségért köszönetet mond Munk Veronikának és az *In Media Res* szerkesztőinek.

¹ A tanulmány ‘brit’-ként az Anglia és Wales joghatósága alatt érvényes eseteket és szabályokat említi. Ennek megfelelően az egyszerűség kedvéért használt ‘Nagy-Britannia’ alatt is Anglia és Wales értendő. A 2013-as Defamációs törvényt Észak-Írország jelen tanulmány lezárásának időpontjáig nem emelte át a helyi jogba, Skóciára pedig csak egyes, a tanulmány szorosan vett tárgyát nem érintő províziói vonatkoznak.

² Az angolszász jogban használt ‘defamation’ fogalma nem helyettesíthető egyértelműen egyetlen, a magyar jogban bevett fogalommal sem, hiszen kiterjed a magyar Polgári Törvénykönyvben szereplő személyiségi jogi jogsértések bizonyos körére, illetve részben lefedi a Büntető Törvénykönyvben kodifikált rágalmazás és becsületsértés fogalmát is, így jelen tanulmány a kevésbé megszokott, mégis szabatosabb ‘defamáció’ kifejezést használja annak megfelelőjeként, elkerülendő a folyamatos fogalmi magyarázkodást.

³ KOLTAY András: *Az Alkotmánybíróság határozata az internetes kommentek polgári jogi megítéléséről*. Kézirat, 2014.

1. A komment-dilemma

Az úgynevezett nyugati világ jogrendszereiben – számtalan történeti, szemléletbeli és strukturális különbség mellett is – általánosnak tekinthető az a megközelítés, amely a szólásszabadság jogát és a jó hírnévhez való jogot egyaránt alapvetőnek tekinti, akár attól függetlenül, hogy ez szerepel-e kifejtve a jogban vagy sem. Bár az Egyesült Államok Alkotmánya csak a szólás- és sajtószabadság törvényhozás általi sérthetetlenségét rögzíti – a jó hírnévhez való jogot nem –, a brit esetjogon nyugvó, majd annak alapján fejlődött defamációs tényállások az ország alapítása óta virulensen jelen vannak a jogrendszerben. Létjogosultságukat, alkotmányosságukat még az Első Kiegészítés abszolutistaként számon tartott elméletalkotói is csak ritkán és korlátozottan vitatják.⁴ A formális, írott alkotmánnyal nem rendelkező Egyesült Királyságban a szólásszabadság kodifikált, alapjogi mintázatú garanciája csak az Emberi Jogok Európai Egyezményét (EJEE) a helyi jogba integráló Emberi Jogi Törvény (*Human Rights Act*) 1998-as elfogadása óta van jelen, ez azonban – legalábbis általánosságban – nem jelenti azt, hogy a brit állam és társadalom ne lett volna korábban is elkötelezett a szólásszabadság mellett. Magyarországon – Európa demokratikus államaihoz hasonlóan – az Alaptörvény garantálja mindkét jogot. A két jog egymáshoz való viszonya ugyanakkor magától értetődő konfliktusokat hordoz magában, hiszen a kommunikáció képességét a civilizáció hajnala óta arra is használja az emberiség, hogy felebarátairól – okkal vagy ok nélkül – rosszat mondjon. E konfliktusok kezelésére a jogfejlődések egyedi sajátosságaitól függően többféle, értelemszerűen az időben is jelentős mértékben változó, folyamatosan vitatott, gyakran adott pillanatban és adott helyen sem egységes vagy egyértelmű megoldásokat kínálnak a jogrendszerek.⁵

A múlt század kilencvenes éve óta számos ilyen megoldás a korábbiaknál is problematikusabbnak, kevésbé adekvátnak tűnik. Az internet előtti korokban a sokakhoz való szólás lehetősége mindig kevesek kiváltsága volt, ezt pedig óhatatlanul tükrözte a 'nagy nyilvánosság előtt elkövetett' kommunikációra vonatkozó szabályozás, legyen szó akár az elvileg platformsemleges személyiségvédelemről, akár a médiaszabályozásról. A tömegeket – legalább potenciálisan – elérő tömeges szólás (nevezzük ezt tömeges tömegkommunikációnak) megjelenése és rohamos elterjedése olyan dilemmák elé állította a jogot, amelyekre – akár bevalljuk, akár nem – egyáltalán nem volt felkészülve. Különösen igaz ez a tömeges tömegkommunikáció névtelen⁶ formáira, amelyek a felelősségi viszonyokra vonatkozóan fennálló, eleve sem konszenzuális tételezések egy részét súlyosan problematikussá tették. A korábbi viszonyok közül felhívott analógiák elégtelennek bizonyultak: a komment, a reblog, a tweet, a Tumblr-poszt, a keresési találat egy-egy fix nézőpontból megfeleltethető az olvasói levélnek, a villanyoszlopra szögeztet kiáltványnak, a magányos hordószónok beszédének, az adatbázis-lekérésnek, vagy éppen a barátok közti beszélgetésnek, de a perspektíva váltásával megmutatkoznak azok a tulajdonságok, amelyek szétfeszítik az odaerőltetett kereteket.

⁴ Lásd a klasszikust: Alexander MEIKLEJOHN: The First Amendment Is an Absolute. *Supreme Court Review*, 1961. 245.; különösen 249–251, 259.

⁵ Lásd gyakorlatias megközelítésben: Charles J. GLASSER Jr. (szerk.): *International Libel and Privacy Handbook*, 3rd ed. Hoboken, John Wiley & Sons, 2013.

⁶ Mivel a tanulmány tárgya szempontjából a más tekintetben lényeges distinkciónak nincs jelentősége, a szöveg nem tesz különbséget a névtelenül és az álnéven megjelenített közlések között.

Véleménye mindig volt mindenkinek, az azonban teljesen új dolog, hogy a véleményét bárki el tudja juttatni – potenciálisan – minimum a fél világhoz. A nyelvi korlátok sem mindegyesek: a képes-videós kommunikációt nem zavarják, ahogyan nyilvánvaló hiányosságai ellenére a Google Translate is minden korábbinál egyszerűbbé teszi az idegen nyelvű közlések tartalmának, de legalább tematikájának megismerését. Sarkosan fogalmazva: radikálisan újra kell írni a médiahatalomról,⁷ a médiához való hozzáférésről⁸ és hasonlókról szóló traktátumokat, mert maguk a fogalmak párolognak el a szemünk előtt a számítógép-monitorok és mobiltelefon-kijelzők fényében. Aki közölni akar valamit, az közli és kész. A gondolatok piacára soha nem fértek oda egyszerre ennyien, és soha nem osztogatták ilyen olcsón a helyjegyeket. A szó-lás- és sajtószabadság gyakorlatilag bármely elmélete szerint ennél jobb dolog egy társadalommal nem történhet: „a net átalakította a kifejezés szabadságát, első ízben adta meg a mindennapi embereknek a lehetőséget, hogy elképzeléseiket hatékony módon kommunikálják”.⁹

Mindeközben elég kinyitni egy újságot vagy éppen magát az internetet a világ bármely, valamennyire is fejlett országában, és megtudhatjuk: ‘a kommentelők’, ‘a trollok’ tönkreteszik az emberiséget, hordákban zúdulnak védtelen áldozataikra, merő szórakozásból sárba tiporják a legnemesebbek hírnevét, öngyilkosságba kergetnek ártatlan fiatalokat, és így tovább. A legrosszabb pedig az, hogy a jog tehetetlen az álnevek mögé rejtőző virtuális vadakkal szemben. Ebben az értelmezésben a tömeges névtelen szólás átok és pestis, az internet pedig ennek következtében maga a pokol.

A két narratíva első ránézésre összeegyeztethetetlen, a jognak azonban, ha társadalmi hivatását teljesíteni kívánja, valahogyan mégis össze kellene egyeztetnie őket: ez a komment-dilemma. Az ellentmondás feloldása természetesen egyszerű, ha úgy teszünk, mintha nem is létezne. A leggyakoribb módszer az, hogy az egyik narratíva egyszerűen a másik fölé rendelődik (ennek nem gátja a másik verzió fontosságának következmények nélküli, retorikai elismerése). A magyar polgári jog megkövesedett elve a személyiségi jogsértések ‘objektív jellegéről’ olyan ítéleteket hivatott alátámasztani, amelyek figyelmen kívül hagyják az Alkotmánybíróság által kijelölt, az alapjogok kiegyensúlyozásának, mérlegelésének kötelmét előíró irányvonalat,¹⁰ tekintet nélkül arra, hogy milyen következményeket hozhatnak magukkal az internetes – és persze nem csupán az internetes – szólásszabadság általános viszonyaira nézve. A kivételnek számító amerikai rendszer, amely a webes szolgáltatókat a felhasználói tartalmakért viselt bármilyen felelősség alól mentesíti, azt is megengedi, hogy egy nem vitatottan hazug, rosszhiszemű, sértő és kártékony közlés az idők végezetéig elérhető maradjon.¹¹

⁷ Brit kontextusban lásd például James CURRAN – Jean SEATON: *Power without Responsibility: Press, Broadcasting, and the Internet in Britain*, 7th ed. London – New York, Routledge, 2010.

⁸ Egy amerikai ősforrás: Jerome A. BARRON: Access to the Press: A New First Amendment Right. 80 *Harvard Law Review*, 1966. 1641.

⁹ Eric BARENDT: Defamation and the Net: Anonymity, Meaning and ISPs. In: Clive WALKER – Russell L. WEAVER (szerk.): *Free Speech in an Internet Era*. Durham, Carolina Academic Press, 2013. 120.

¹⁰ Különösen: 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

¹¹ Nem titkolom, hogy számomra az utóbbi felállás a rokonszenvesebb, lévén a bármilyen rosszhiszemű szólás még mindig eséllyel ellensúlyozható annak ellentmondó közlésekkel, míg a jogorvoslati út zárultával a szólás lehetőségeit korlátozó bírói döntésekkel rendszerszinten nincs mit szembehelyezni.

A dilemma része a névtelen szólás megítélése is. Az áskálódó névtelen leveleket, a sunyi névtelen feljelentéseket senki nem dicséri, de az azonosítás nélküli kommunikáció adott történelmi helyzetben, adott témában, adott társadalmi vagy éppen egészségügyi helyzetű személyek számára mutatózó előnyei sem vitatottak. Kevés olyan ország van, mint az Egyesült Államok, ahol kifejtett alkotmányos védelem illeti meg a névtelen (politikai) szólást,¹² de elég a 19. századi, névtelenül vagy álneven közölt, magyar érdeklő politikai röpiratok hosszú oldalakon át sorakozó listájára¹³ pillantanunk – és Hungaricusról,¹⁴ valamint kései követőjéről, Publius Hungaricusról¹⁵ még szót sem ejtettem –, hogy igazolva lássuk, a névtelen szólás *per se* nem minősíthető alacsonyabb rendűnek a valódi névvel vállalnál.

A dilemma további, a fentiektől elválaszthatatlan rétegét jelentik a különböző megközelítések gyakorlati vonatkozásai. Az alapvető jogelveket ezek természetesen nem írhatják fölül, de ésszerű elvárás bármilyen jogszabállyal szemben, hogy következetesen alkalmazható, a jogalanyok számára kiszámítható legyen. Bár ez elméletileg nem lenne szükségszerű, a klasszikus tömegmédiák korszakaiban kikristályosodott jogi instrumentumok sok esetben már a definíciók szintjén alkalmatlannak mutatkoztak arra, hogy a tömeges tömegkommunikáció jelenségeivel megbirkózzanak.¹⁶

A brit parlament 2010 és 2013 között arra tett kísérletet, hogy olyan szabályozást hozzon létre, amely feloldja a komment-dilemmát, és elméletileg megalapozott, a gyakorlatban kivitelezhető, a szólásszabadság és a hírnévvédelem szempontjait egyensúlyban tartó módon teremt minden érintett számára kiszámítható állapotokat. Mint látni fogjuk, arról megoszlanak a vélemények, hogy a kísérlet sikerrel zárult-e, az azonban nehezen vitatható, hogy a brit törvényhozás a szabályozás végső formájához vezető munka során rendkívül alapos, egyúttal szerteágazó módon foglalkozott a tömeges, névtelen szólás által felszínre hozott, világszerte jelentkező jogi problémákkal, ráadásul úgy, hogy azok társadalmi kontextusát folyamatosan szem előtt tartotta.

2. Előzmények

Az uralkodó által 2013. április 25-én aláírt Defamációs Törvény előzményei legalább a brit becsületvédelmi jog egyházi kötődésű kezdetéig, a 11. századig nyúlnak vissza.¹⁷ A 2013-as törvény első nagyobb lélegzetű elemzése a törvény megszületésében kulmináló közvetlen reform-

¹² Amy CONSTANTINE: What's in a Name? McIntyre v. Ohio Elections Commission: An Examination of the Protection Afforded to Anonymous Political Speech. 29 *Connecticut Law Review*, 1996–1997. 459.

¹³ NIKLAI Péter: Névtelen és álnevű munkák a 19. század politikai röpirat irodalmában. 2. *Könyvtári Szemle* 1914/7. 204–11.

¹⁴ GÁL Éva: Mérei Ferenc és társai „ellenforradalmi szervezkedése” (1957–1959). In: *Lejáratás és bomlasztás*. Budapest, Corvina, 2013. 17–127.

¹⁵ PUBLIUS HUNGARICUS: A féltudású magyar elit. *Index*, 2007. március 26. <http://index.hu/velemenyl/jegyzet/feltud070321/>

¹⁶ Lásd erről magyarul: Anne S. Y. CHEUNG: Az internetes tárhelyszolgáltatók felelőssége rágalmozási ügyekben. In *Medias Res*, 2014/1. 41–59.

¹⁷ Geoffrey ROBERTSON – Andrew NICOL: *Media Law*, 5th ed. London, Penguin, 2007. 95.

folyamat első állomásának ugyanakkor egy, az Egyesült Államokban, közelebbről New York államban 2008-ban elfogadott jogszabályt tekint.¹⁸ A *Libel Terrorism Prevention Act* célja az volt, hogy védőpajzsot biztosítson azoknak az amerikai médiumoknak, melyeket személyiségvédelmi alapon brit bíróságok elé citáltak az egyes közléseiket sérelmesnek vélt jogalanyok. Az USA és Nagy-Britannia jogrendszerében a szólásszabadság (és a vele összefüggő sajtószabadság), illetve az azzal gyakorta ütköző, a jó hírnévhez való jog strukturálisan más módon viszonyul egymáshoz. Erős leegyszerősítéssel élve az amerikai rendszer az ország Alkotmánya és a Legfelső Bíróság *New York Times-döntése*¹⁹ mentén, jellemzően a szólásszabadság primátusát érvényesíti, míg a brit a hagyományos esetjog és a korábbi defamációs jogszabályok alapján inkább a személyiségi jogaik megsértése miatt bírósághoz forduló entitásoknak kedvez.²⁰ Mindez természetesen nem statikus, az időben változatlan állapotot jelent, amint azt éppen a 2013-as törvény és előzményei is kiválóan illusztrálják. A két jogrendszer eltéréseit kihasználva az ezredforduló környékén több, nagy port felvert ügyet tárgyaltak brit bíróságok, melyekben az Egyesült Államokban kiadott publikációk ellen indult rágalmozási per. Ezt a jelenséget rágalmozás-turizmusként (*libel tourism*) kezdték emlegetni. New York állam után Illinois (2008), Florida és Kalifornia (mindkettő 2009) törvényhozása is hasonló törvényeket fogadott el, Barack Obama elnök pedig 2010. augusztus 10-én aláírta a *Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act* (SPEECH) elnevezésű szövetségi jogszabályt, amely alapján a más országokban személyiségvédelmi alapon hozott bírósági ítéleteket az Egyesült Államok csak akkor fogadja el, illetve végrehajtásukat csak akkor kényszeríti ki, ha azok összhangban állnak a szólás- és sajtószabadság amerikai felfogásával és garanciáival. Az unilaterális, így a külföldi bíróságok eljárásait terrorizmusnak minősítő retorikán túlmenően is erőteljesnek tekinthető amerikai impulzus – amelynek természetesen megvannak a kritikussai is²¹ – jelentős lökést adott a vonatkozó brit reformtörekvéseknek.

Hasonló szerepet játszott az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által 2008-ban közzétett reguláris jelentés, amely a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglalt vállalások teljesítéséről szóló, az Egyesült Királyság által benyújtott beszámolót értékelte. A jelentés a rágalmozás-turizmus jelenségét is kártékonynak bélyegezve arra az álláspontra helyezkedett, hogy az országban a személyiségvédelmi jogszabályok „gyakorlati alkalmazása olyan irányban hat, ami eltántorítja a médiát a komoly közérdekű ügyekről való beszámolástól, és hátrányosan befolyásolja a tudósokat és újságírókat munkáik közzétételében”.²²

¹⁸ James PRICE – Felicity McMAHON (szerk.): *Blackstone's Guide to the Defamation Act 2013*. Oxford, Oxford University Press, 2013. 1–2.

¹⁹ Magyarul lásd például KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai*. Budapest, Századvég, 2009. 376–378., MOLNÁR Péter: *Gondolatbátorság*. Budapest, Új Mandátum, 2002. 45–56., és SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve*. Budapest, KJK Kerszöv, 2005. 33–36.

²⁰ ROBERTSON – NICOL i. m. (17. lj.) 93–94.

²¹ Mark D. ROSEN: The SPEECH Act's Unfortunate Parochialism: Of Libel Tourism and Legitimate Pluralism. 53 *Virginia Journal of International Law* 2012. 99–126.

²² Human Rights Committee: *Consideration of Reports Submitted by States Parties Under Article 40 of the Covenant – Concluding Observations of the Human Rights Committee – United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. Genf, ENSZ, 2008. 7.

Két civil szervezet, az *English PEN* és az *Index on Censorship* 2009-ben változtatási javaslatokat is tartalmazó jelentést tett közzé azokról a negatívként bemutatott hatásokról, melyeket a brit személyiségvédelmi jog akkori állapotában a kifejezés szabadságára gyakorolt.²³ A jelentés – amely az említett amerikai törvényekre és az ENSZ-jelentésre is a brit jogi helyzet tarthatatlanságát igazolandó hivatkozik –, illetve az annak nyomán indult szervezett mozgalom, a PEN, az Index on Censorship és a *Sense About Science* által kezdeményezett *Libel Reform Campaign* szintén jelentős szerepet játszott abban, hogy a reform olyan lendületet kapjon, ami minden nehézség és fordulat ellenére 2013-ig, az új törvény elfogadásáig kitartott. A jelentés alaptétele szerint a szólásszabadság és a hírnévvédelem kívánatos egyensúlya megbomlott Nagy-Britanniában, és mindhárom hatalmi ág – törvényhozás, kormányzat, bíróságok –, valamint a civil társadalom közös feladata annak helyreállítása.²⁴ A jelentés munkálatai egy éven át folytak, készítői egyéni és kerekasztal-beszélgetéseken gyűjtötték be az érintettek (jogászok, szerkesztők, kiadók, bloggerek) véleményét, önálló kutatásokat végeztek, illetve konferenciák, szakmai rendezvények tapasztalatait összegezték.²⁵

A jelentés tíz pontban határozta meg a legfontosabbnak tekintett problémákat, és bár a készítő kiindulópontja a rágalmazás-turizmus volt, e pontok között szerepel az is, hogy „a törvény nem tükrözi, hogy megérkezett az internet”²⁶ A felvetés részben kifejezetten a felhasználók által írt, különböző weboldalakon megjelenő hozzászólásokra vonatkozik:

„Az internet természete – melynek megfelelően defamáló kommentek a weboldal kiadójának tudomása nélkül jelenhetnek meg – miatt kulcsfontosságú, hogy a rágalmazásra vonatkozó jogszabályok alkalmazkodjanak az új kihívásokhoz. A szerző mindig jogi felelősséggel tartozik azért, amit leír – akár egy blogban, akár máshol –, a szolgáltatót azonban nem szabadna felelősségre vonni olyan anyagokért, melyeket harmadik fél helyezett el az oldalán. Ez a működés lényegileg különbözik a hagyományos kiadói tevékenységtől, és a felvilágosult reform tudomásul venné, hogy az internetes kiadók nem minden esetben gyakorolnak szerkesztői ellenőrzést, és inkább terjesztőnek tekintendők.”²⁷

A 2013-as törvény megalkotásához közvetlenül elvezető folyamatban az adresezáló témák között a kezdetektől ott volt tehát az internetes kommentek ügye.

A Libel Reform Campaign a parlamentben is sikeresen gyűjtött támogatókat. A Liberális Demokraták képviselője, a Campaign egyik alapítója, Evan Harris pártközi munkacsoportot szervezett. Az általa 2009. december 9-én beterveztett, a rágalmazási jog reformját sürgető állásfoglalást, az úgynevezett *early day motion* a hatszáznegyvenhat alsóházi tag közül kiugróan sok, kétszáznegyvenkilenc írta alá a három nagy párt, a kis pártok képviselői és a függetlenek közül. Ez azt jelentette, hogy az aláírásra jogosult képviselők többsége támogatta azt (a Parla-

²³ JO GLANVILLE – JONATHAN HEAWOOD: *Free Speech Is Not for Sale – The Impact of English Libel Law on Freedom of Expression*. London, Index on Censorship & English PEN, 2009.

²⁴ Uo., 6.

²⁵ Uo., 1.

²⁶ Uo., 2.

²⁷ Uo., 10.

ment és a Kormány tisztségviselői, illetve a frakciószabályokban meghatározott más képviselők nem csatlakozhatnak az ilyen kezdeményezésekhez). Az állásfoglalás hivatkozik az ENSZ-jelentésre, illetve a PEN és az Index on Censorship anyagára egyaránt. Megfogalmazása szerint a brit rágalmazási jog „dermesztő hatással” van a közügyekről való publikálás és az azokról való tájékozódás szabadságára.²⁸

A PEN és az Index on Censorship tevékenységével részben párhuzamosan dolgozott a brit Parlament alsóházának Kulturális, Média- és Sportbizottsága azon a jelentésen, amely átfogó igénytel vizsgálta a brit sajtó működési *standard*jeit, valamint a magánszféra védelmének és a defamációs jognak a médiával összefüggő kérdéseit. A vizsgálódás közvetlen ösztökéje ebben az esetben a 2007-ben, Portugáliában, négy évesen eltűnt *Madeleine McCann* ügye volt. A bizottság szerint a brit sajtó folytatólagosan rágalmazta a gyermek szüleit és másokat, a nyomtatott iparág önszabályozó szervezete, a *Press Complaints Commission* (PCC) pedig elmulasztotta az érdemi beavatkozást, illetve az elmarasztalást.²⁹ A bizottság mintegy fél éven át dolgozott a végül 2010 februárjában publikált jelentésen. A munka során százhetven írásos anyagot dolgoztak fel – ezeket újságírók, szerkesztők, jogászok, civil szervezetek és a médiával perben-haragban álló magánszemélyek juttatták el hozzájuk –, tíz nyilvános és egy zárt meghallgatást tartottak, továbbá tanulmányutakat is tettek. A jelentés a PEN és az Index on Censorship, illetve az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága által publikált dokumentumokra is hivatkozik.

A bizottság jelentése a sajtószabadságra nehezedő „új nyomások” között említi „az internet elterjedését”,³⁰ és részletesen foglalkozik azzal, vajon a 19. századi eredetű ‘ismételt publikációs szabály’ – mely szerint egy lap minden egyes példányának értékesítése, illetve ennek folyamánaképpen egy weboldal minden egyes letöltése új rágalmazási keresetet alapozhat meg, akkor is, ha az értékesítés/letöltés akár évtizedekkel a publikálás után történt – alkalmazása életszerű és célravezető-e az internet korában.³¹ Jóval kisebb hangsúllyal ugyan, de kitér az online kommentek témájára is, ám a megközelítés alapvetően más, mint a PEN és az Index on Censorship jelentése esetében.

A felhasználói kommentek kezeléséről az öngyilkosságokról szóló médiabeszámolókat tárgyaló részben van szó. A bizottság egy konkrét eset, a 2007–2008-as bridgendi öngyilkosság-sorozat feldolgozását minősíti „érzékletlennek”,³² és itt tér ki arra, hogy a meghallgatások során felmerült „beteges és obszcén” felhasználói hozzászólások jelentek meg egyes cikkek internetes változatai alatt. A bizottság így az emberi tragédiák médiabeli megjelenítésének vizsgálata keretében kérdezett rá arra, hogy a médiatermékek – különös tekintettel a helyi lapokra – hogyan moderálják a felhasználói kommenteket, amire azt a választ kapta, hogy a PCC szerint jelentéktelen problémáról van szó. A bizottság ezzel nem értett egyet, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy a PCC Etikai Kódexében megfogalmazott vonatkozó alapelv – mely szerint a szer-

²⁸ Evan HARRIS: *Libel Law Reform*, 2009. <http://www.parliament.uk/edm/2009-10/423>

²⁹ House of Commons Culture, Media and Sport Committee: *Press Standards, Privacy and Libel – Session 2009–2010 Second Report*. 2010. 5. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmcmds/362/36202.htm>

³⁰ Uo., 9.

³¹ Uo., 56–59.

³² Uo., 92.

kesztők azokért a felhasználói tartalmakért felelősek, amelyekre vonatkozóan panasz jut el hozzájuk, de úgy döntenek, hogy nem törlik azokat – elégtelen. A bizottság szerint, „különös tekintettel az emberi tragédiákról szóló beszámolókra”, a kódexet úgy kellene módosítani, hogy a szerkesztők kötelesek legyenek moderálni a kommentfelületeket, és eltávolítani a sértő kommenteket akkor is, ha azokra nem érkezik semmilyen észrevétel, a PCC-nek pedig rendszeres szűrőpróbákkal kellene ellenőriznie, hogy a weboldalak eleget tesznek-e ennek az előírásnak.³³ Észben kell tartani, hogy a bizottság mindezt nem a defamációs jog, hanem a média-ön szabályozás rendszerére vonatkoztatva javasolta, ami normasértés esetén jellegeből és értelméből adódóan más típusú, enyhébbnek minősíthető szankciókat feltételez.

A 2010. május 6-i parlamenti választások előtt közzétett programjában – részben az Evan Harris által kezdeményezett csoport erre irányuló tevékenységének köszönhetően – mindhárom nagy párt elkötelezte magát a rágalmazási jog reformja mellett.³⁴ A választások után létrejött konzervatív-liberális koalíciós kormány programjában vállalta, hogy „a szólásszabadság védelmében felülvizsgálja a rágalmazási jogot”.³⁵ (Maga Harris ugyanakkor százhetvenhat szavazattal kevesebbet kapott, mint konzervatív kihívója, így meglepetésre nem került be az új alsóházba.)

3. Lord Lester 2010-es defamációs törvényjavaslata

A Liberális Demokraták a kormányalakítást követően igyekeztek elősegíteni a reform megvalósulását. 2010. május végén felsőházi képviselőjük, Lord Lester egyéni képviselői javaslatként (*private member's bill*) benyújtotta a Parlamentnek defamációs törvénytervezetét.³⁶ A tekintélyes, leegyszerűsítő terminológiával baloldali liberálisnak nevezhető jogász³⁷ azzal a céllal készítette a tervezetet, hogy az „segítse a kormányt a jog felülvizsgálatában”.³⁸ (A helyi parlamenti tradíció szerint az ilyen javaslatok kitűzött célja nem az, hogy valóban törvény legyen belőlük, hanem a közéleti-jogi-politikai viták tematizálása, a folyamatok felgyorsítása.) A tervezet elkészítésén nyolc hónapig dolgoztak, részt vett benne a helyi rágalmazási jog egyik legkiválóbb

³³ Uo., 95–96.

³⁴ General Election: Party Manifestos and Libel Reform. *Inform's Blog*, 2010. április 14. <http://inform.wordpress.com/2010/04/14/general-election-party-manifestos-and-libel-reform/>

³⁵ HM Government: *The Coalition: Our Programme for Government*. 2010. 11. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/78977/coalition_programme_for_government.pdf

³⁶ Lord Anthony LESTER: *Defamation Bill*. 2010. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldbills/003/11003.1-7.html>

³⁷ Az 1936-ban született Anthony Lester a múlt század középső harmadában jelentős szerepet játszott azon jogszabályok megszületésében, amelyek az etnikai megkülönböztetés visszaszorítását célozták az Egyesült Királyságban. Az 1998-as Emberi Jogi Törvény elfogadását pedig a Defamációs Törvényhez hasonlóan egyéni tervezetekkel is előmozdította. Számos, részben a Munkáspárthoz kötődő szervezet aktivistája volt; az 1981-es pártszakadás után a megalakuló Szociáldemokrata Párt, a Liberális Párttal való egyesülés után a Liberális Demokraták támogatójaként fejtette ki közéleti tevékenységét. 1993-ban kapott bárói címet, azóta a felsőház tagja.

³⁸ Lord Anthony LESTER: Libel Must Be Rebalanced in the Scales of Justice. *Times Online*, 2010. május 24. http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article7134463.ece

szakértőjeként számon tartott Sir Brian Neill, tanácsadóként a PEN, az Index on Censorship, a Sense About Science és egy nemzetközi szólásszabadság-ügyi civil szervezet, az *Article 19* munkatársai, illetve a BBC, a *Guardian* és a *Times* vezető jogásza.³⁹

A Lord Lester-féle tervezet a rágalmazás-turizmus mellett, a reformtörekvések támogatói által felvetett problémák gyakorlatilag mindegyikének megoldására javaslatot tett, így a felhasználói tartalmakért viselendő jogi felelősség kérdésével is foglalkozott. A tervezet 9. paragrafusára szerint defamációs eljárásokban az alperes számára a felelősséget kizáró védelmet biztosítana, ha a kifogásolt közlések publikálásában

- a) csak mint a megjelenés (technikai) lehetőségét biztosító fél, a tervezet terminológiája szerint ‘facilitátor’ játszott szerepet [9(1)(a)],⁴⁰ illetve
- b) nem tekinthető a kifogásolt közlés ‘elsődleges kiadójának’ (értve ezen egy-egy közlés szerzőjét, szerkesztőjét, vagy „olyan személyt, aki effektív szerzői vagy szerkesztői ellenőrzést gyakorol felette”), és a tervezetben előírt értesítési eljárás szabályainak megfelelően törölte a kifogásolt tartalmat [9(2)].

Utóbbi szabályok szerint a kifogásról szóló értesítésnek írásban kell érkeznie, tartalmaznia kell a kifogásolt szavakat vagy ügyeket, azonosítania kell a kifogásolt publikációt, meg kell jelölnie, hogy az érintett miért tartja defamálónak a kifogásolt tartalmat, be kell mutatnia a valószínűleg vélt állításokra vonatkozó részleteket, és ki kell fejtenie, hogy az adott megjelenés körülményei között miért tartja károkozónak a megjelenteket. Az értesítés kézhez vételétől számítva tizennégy nap – vagy bíróság által megszabott egyéb határidő – áll a felszólított rendelkezésére, hogy törölje a kifogásolt tartalmat. Amennyiben ezt nem teszi meg, a továbbiakban az elsődleges kiadókra vonatkozó előírások szerinti felelősséget viseli.

A Lord Lester-féle tervezet indoklása szerint a 9(1) bekezdés „például a csak az internet »csöveit« és infrastruktúráját” biztosító szereplőknek nyújt „teljes védelmet”. Az indoklás emlékeztet arra, hogy a precedensjogban 1900 óta jelen volt az ‘ártatlan terjesztés’ mint a defamációs felelősség elleni védelem, az 1996-os Defamációs Törvény 1. paragrafusára pedig – egyes megítélések szerint némileg szűkítő értelmezésben – a kodifikált jogba is átemelte ezt. A védelem jellemzően a nyomdák, filmek és elektronikus műsorhordozók sokszorosítói, újság- és könyvterjesztők, műsorszórók, illetve internetszolgáltatók kimentését szolgálja.⁴¹ A Lord Lester-féle tervezet – amely a majdani 2013-as Defamációs Törvényhez hasonlóan nem teljes egészében felváltotta, hanem kiegészítette és részben megváltoztatta volna a már létező jogszabályokat, így az 1952-es és 1996-os defamációs törvényeket, valamint a precedensjogban kikristályosodott egyes konstrukciókat – e provízió helyére javasolta a maga 9. paragrafusát. A változtatási elképzelés kétrétegű:

³⁹ Lord Anthony LESTER: *Defamation Bill 2010 – Explanatory Notes*. 2010. 15. https://inform.files.wordpress.com/2010/06/defamation-bill-2010-_explanatory-notes_.pdf

⁴⁰ A Defamation Bill [9(1)(b)] pontja az 1996-os Defamációs Törvénnyel összhangban a facilitátor számára a biztosítottal egyenértékű védelmet javasolt az élő műsorok sugárzóinak is, amennyiben nem volt „ésszerűen előre látható”, hogy a műsorban defamáló közlések fognak megjelenni.

⁴¹ *Defamation Act* 1996. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31>

- a) a védelem kiterjedne minden olyan „személyre, aki a publikáció tartalmában csak annak közvetítésével vagy tárolásával érintett, egyéb hatást vagy ellenőrzést nem fejt ki”, vagyis a definíció a szándék szerint korábbinál ‘internet-kompatibilisebb’ lehet,
- b) az 1996-os törvény előírásával szemben a védelem érvényesítéséhez nem lenne szükség arra, hogy az alperes bizonyítsa: „ésszerű gondossággal” járt el a közléssel összefüggésben, ideértve „a szerző, szerkesztő vagy kiadó korábbi magatartására vagy sajátosságaira” fordított figyelmet is, illetve annak igazolását, hogy nem tudta és nem volt oka feltelezni, hogy magatartása defamáló közlések megjelenését okozza vagy segíti elő.

Az indoklás kitér arra is, hogyan viszonyul a javasolt védelem a 2002-es Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezésekben⁴² megfogalmazott szolgáltatói mentességhez (az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelvét a brit jogba illesztő jogszabály az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. magyar törvény megfelelője). Ezen a ponton egyértelműen az internetszolgáltatók (ISP-k) helyzetére vonatkoztatva szerepel, hogy a tervezet „tükrözi és kiterjeszti” az EU-irányelv nyújtotta védelmet, amennyiben a szolgáltató bármilyen jogi felelőssége csak akkor állna fenn, ha valamilyen hatást vagy ellenőrzést gyakorol a kifogásolt tartalom felett. A 2002-es rendelkezések csak az egyszerű adatátvitelt és hozzáférés-biztosítást nyújtó szereplők számára jelentenek teljes védelmet (amennyiben nem volt befolyásuk a közlésre és befogadására). A gyorsítótárak szolgáltatói akkor mentesülnek a felelősség alól, ha az eredeti tartalom törlése vagy a törlésre felszólító végzés nyomán haladéktalanul eltávolítják a tárolt verziókat. A tárhely-szolgáltatások gazdái akkor mentesülnek a kártérítési és büntetőjogi felelősség alól, ha nem volt tudomásuk a tartalom jogsértő voltáról, vagy olyan tényekről és körülményekről, amelyek alapján vélelmezniük kellett volna a jogsértést, illetve ilyen tudomásszerzés nyomán haladéktalanul eltávolították a kifogásolt tartalmakat. A Lord Lester-féle indoklás szerint az interneten működő ‘másodlagos kiadók’ „nem defamáló tartalmakat is eltávolítanak, hogy elkerüljék az azokért való felelősségvállalást”, ezért a fennálló jogi helyzet bizonytalanságai által okozott dermesztő hatás csökkentésére törekszik.

A kommentek összefüggésében megállapítható, hogy a Lord Lester-féle tervezetben az alkalmazott definíciók többféle értelmezési lehetőséget hagynak nyitva, így pusztán a szöveg alapján nehéz egyértelműen megítélni, hogy a tervezet érdemben mely szereplőkre, milyen mértékben és pontosan hogyan terjesztette volna ki a védelmet. (Hogy a tervezet készítőinek szándéka mi volt, az kiderült a tervezet felsőházi vitájában, amelyről alább lesz szó). Ahogyan erről magyar tapasztalatok is rendelkezésre állnak, az EU-direktívával és helyi átültetéseivel ugyancsak az az egyik gond, hogy éppen ezen, a szólásszabadság és a hírnévvédelem szempontjából is kitüntetett területen nem adnak biztos fogódzókat a különböző jellegű szolgáltatások elkülönítéséhez.⁴³

A fentiekből következően az is eldönthetetlen, hogy a tervezet mennyiben lett volna alkalmas arra, hogy az értesítési-eltávolítási rendszerek jelzett alapproblémáját kiküszöbölje. Ezek-

⁴² The Electronic Commerce (EC Directive) Regulations 2002. <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2002/2013/contents/made>

⁴³ NÁDORI Péter: Kommentek a magyar interneten: a polgári jogi gyakorlat. *In Medias Res*, 2012/2. 325–329.

nek ugyanis valóban az a hátulütője, hogy a szolgáltatókat arra ösztönzik, hogy minden kifogásnak azonnal tegyenek eleget, ami adott esetben ahhoz vezethet, hogy értékes, de legalábbis nem jogsértő közlések tömegesen esnek áldozatul ellenérdekelt felek panaszainak. (Ez részben azzal függ össze, hogy a szisztémát eredetileg a rágalmozási ügyeknél sokkal egyszerűbben megítélhető szerzői jogi jogsértések ellen dolgozták ki). A szöveg a bíróságokra hagyta volna annak meghatározását, hogy példának okáért egy hírportál szerkesztősége esetében, milyen szintűnek és jellegűnek tekintik a hírekhez kapcsolódó kommentfelületre gyakorolt hatást és ellenőrzést, így elsődleges vagy másodlagos kiadónak minősítik-e a portál üzemeltetőjét. A brit gyakorlatban gyakran komoly hangsúllyal figyelembe vett strasbourgi esetjog jelen tanulmány írásának idején egyértelműen arra utal, hogy egy ilyen portál a felhasználói tartalom vonatkozásában is minősíthető elsődleges kiadónak, és így teljes felelősséget visel a kommentekben megjelenő közlésekért.⁴⁴ Mindennek fenntartása mellett is világos ugyanakkor, hogy ha az értesítés kézhezvétele után a szolgáltatónak nem haladéktalanul, hanem tizennégy napon belül kell eljárnia egy-egy ügyben, az érdemben mérsékelheti annak kockázatát, hogy teljesen jogszerű közlések is az értesítési-eltávolítási eljárás áldozatául essenek.

A rágalmozási jog reformtörekvéseinek fáradszató kritikusai, Alastair Mullis és Andrew Scott – akik Lord Lester tervezetét elemezve korántsem a 9. paragrafussal összefüggésben fogalmazták meg legkomolyabb kifogásaikat – is a definíciók képlékeny mivoltára hívták fel a figyelmet.⁴⁵ Felfogásuk szerint komoly veszéllyel jár egy olyan értelmezés, amelyben a facilitátor fogalma a tartalmak tárolását biztosító szolgáltatókra is kiterjed, mivel a tervezet által javasolt teljes védelmet élvezve az internetszolgáltatók nem lesznek érdekeltek abban sem, hogy a bíróságok által jogerősen defamálónak minősített tartalmakat eltávolítsák. A 9(2) és (3) bekezdés szerinti értesítési eljárást – tekintettel a világosan megfogalmazott követelményekre és a tizennégy napos határidőre – a szerzők előrelépésnek tekintették volna az akkor fennálló joghoz képest. Úgy vélték azonban, hogy nem helyes védelmet biztosítani azon másodlagos kiadók számára, amelyek tisztában voltak, illetve tisztában kellett volna lenniük a kifogásolt közlések defamáló jellegével, vagyis nem dobták volna ki az 1996-os Defamációs Törvény 1. paragrafusának a védelmet feltételekhez kötő provízióit.

Míg Mullis és Scott inkább szükítették volna a védelmet élvezők körét, a tervezet parlamenti vitájában – legalábbis a kommentek vonatkozásában – olyan álláspontok vetődtek fel, amelyek világosabban kiterjesztették volna azt. A két irányból érkező kritika azt is jelzi, hogy a tervezet definíciós készlete ezen a területen, a szabályozás érdemére vonatkozó preferenciáktól függetlenül tűnhetett problematikusnak.

A tervezet 2010. július 9-én került ún. második olvasatban a Lordok Háza elé – ez az az alkalom, amikor a képviselők először szólnak hozzá egy-egy javaslatához. Expozójában Lord Lester a 9. paragrafusról szólva azt emelte ki, hogy az, célkitűzése szerint „képes rugalmasan

⁴⁴ NÁDORI Péter: Delfi AS v. Észország: strasbourgi döntés a névtelen kommentekért viselt szolgáltatói felelősségről. *Infokommunikáció és Jog*, 2013/3. 134–135.

⁴⁵ Alastair MULLIS – Andrew SCOTT: *Lord Lester's Defamation Bill 2010: A Distorted View of the Public Interest?* 2010. 11. <http://inform.files.wordpress.com/2010/07/lord-lesters-defamation-bill-a-distorted-portrait-of-the-public-interest.pdf>

kezelni az információ közvetítésében és tárolásában jelentkező technológiai fejleményeket”, és a felelősséget azon szereplőkre korlátozza, amelyek „valamilyen mértékű hatást vagy ellenőrzést gyakorolnak a közlés tartalma felett”.⁴⁶

A vitában már az első hozzászólásban felmerült a kommentfelületekre alkalmazandó meghatározások kérdése. A munkáspárti Lady McIntosh a *Mumsnet.com* nevű roppant népszerű ‘anyaportál’ állásfoglalását idézte:

„Sajnálattal fejezzük ki, amiért a tervezet nem biztosít explicit védelmet a harmadik felektől származó tartalmak elérhetővé tevő szolgáltatóknak. A Mumsnethez hasonló oldalak nagy mennyiségű szerkesztett, szerzőkhöz köthető információt nyújtanak, egyúttal moderálatlan beszélgetéseknek is teret adnak; illetéknéppen aggodalomra ad okot, hogy ebben az esetben nem egyértelmű az oldal ártatlan facilitátor-státusza (vagyis az, hogy sem szerkesztőnek, sem elsődleges kiadónak nem tekinthető). Egyértelművé tenné a helyzetet, ha a tervezet kiegészülne egy olyan kitételrel, mely szerint »a harmadik felektől származó, moderálatlan kommenteket közlő szolgáltatások ártatlan facilitátornak tekintendők«. Ha a bizonytalanság megmarad, attól tartunk, a Mumsnet továbbra is arra kényszerül, hogy potenciálisan defamáló tartalmakat távolítson el olyan esetekben is, amelyekben ezek törvénysértő voltáról nincs meggyőződve, ami pedig a szólásszabadság súlyos sérelmét jelenti.”⁴⁷

Miközben más jellegű bíráló nem érte a 9. paragrafust, a Mumsnet által a képviselőkhöz eljuttatott anyagra több további felszólaló hivatkozott. A független (*crossbencher*) Lady Young újfent a fogalmi bizonytalanságra hívta fel a figyelmet,⁴⁸ ehhez csatlakozott Lord Bach (Munkáspárt) is, aki Lady McIntoshhoz hasonlóan azt javasolta, hogy a tervezet esetleges továbbfejlesztett változata tegye egyértelművé, hogy a kommentfelületek gazdái a facilitátorok körébe sorolandóak.⁴⁹ A vitában elhangzottakra adott válaszában Lord Lester elmondta, a maga részéről úgy vélte, a tervezet szövege világos a Mumsnetre vonatkozóan, és hogy egyértelmű legyen az álláspontja, hozzátette: a portált „kétségtől pusztán facilitátornak kell tekinteni”, amelyet nem terhel jogi felelősség a kommentekért.⁵⁰

⁴⁶ House of Lords: *Defamation Bill – Second Reading*. 2010. július 9. 426–427. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldhansrd/text/100709-0001.htm>

⁴⁷ Uo., 429. hasáb. A Mumsnet 2007-ben bocsánatkéréssel és peren kívüli egyezséggel zárta le a fórumán megjelent hozzászólások miatt Gina Ford gyermekgondozási szakértő által indított defamációs ügyet. A portál alapítója, Justine Roberts akkor kijelentette, hogy nem ismerik el a kommentek jogsértő voltát, a vonatkozó jog alkalmatlanságára és kiszámíthatatlanságára tekintettel választották ezt a megoldást, és a rágalmazási jog reformjára tettek javaslatot. Lásd *Mumsnet Settles with Gina Ford but Queries Libel Law*. *Out-Law.com*. 2007. május 11. <http://www.out-law.com/page-8040>. Roberts 2010 novemberében a Yahoo és az AOL brit vállalatainak vezetőivel és a brit internetszolgáltatók szövetségének főtítkárával közösen nyílt levélben fordult David Cameron miniszterelnökhöz annak érdekében, hogy a kormány majdani defamációs törvényjavaslatának vonatkozó elképzeléseit befolyásolja. Lásd Emma ASCROFT et al.: *An Open Letter to Prime Minister David Cameron*. 2010. november 18. <http://www.mumsnet.com/campaigns/libel-law-reform-open-letter-to-david-cameron>

⁴⁸ House of Lords i. m. (46. lj.) 471. hasáb.

⁴⁹ Uo., 474. hasáb.

⁵⁰ Uo., 481. hasáb.

4. A Kormány defamációs törvénytervezete

Bár a Lord Lester-féle tervezet felsőházi vitájában az a felvetés is elhangzott, hogy azt a Kormánynak, úgy, ahogy van, saját nevében a Parlament elé kellene vinnie, a kabinet – mint már volt szó róla, Lord Lester intenciójának megfelelően – inkább ugródeszkának használta. Lord McNally, az Igazságügyi Minisztérium második embere a Lordok Házában lefolyt vita végén jelentette be, hogy a Kormány saját tervezetet készít a Parlament következő ülészakára, amelyet utána szakmai-társadalmi konzultációra bocsát.⁵¹ A százharminckét oldalas konzultációs dokumentumot – amely a PEN és az Index on Censorship, illetve az alsóházi bizottság jelentését, valamint Lord Lester tervezetét is feldolgozta, és elkészítése során újabb egyeztetésekbe vonták be a civil szervezetek, a média, a jogi szakma, az internetes iparágak és a tudományos élet képviselőit – 2011 márciusában publikálta az Igazságügyi Minisztérium. A benne foglalt, a releváns problémákat kigyűjtő hét oldalas kérdőív kitöltésére három hónap állt bármely magát érintettnek tekintő szervezet vagy személy rendelkezésére.⁵²

A konzultációs dokumentum része volt a Kormány törvénytervezete, amely a reformigények által érintett legtöbb kérdéskörre – a sérelem komolyságának követelménye, a defamációs felelősség alól mentességet biztosító egyes védelmek, egyszeri publikációs szabály – kiterjedt. Nem szerepelt benne ugyanakkor szövetszerű megoldás az interneten megjelenő tartalmakért viselendő felelősségre vonatkozóan. E helyett a dokumentum a problémát a jogi helyzet bonyolultságára hivatkozva, a további konzultációt igénylők közé utalta – a defamációs eljárásjogot illető, illetve a vállalatok és közhivatalok felpereskénti fellépésére vonatkozó egyes kérdések mellett⁵³ –, függelékben csatolva a Lord Lester-féle javaslat 9. paragrafusát.

A konzultációs dokumentum vonatkozó fejezete részben arra koncentrált, hogy szükség van-e a fennálló jog módosítására annak világosabbá, kiszámíthatóbbá tétele érdekében. Részben arra, hogy indokolható-e a fennálló jog tartalmi megváltoztatása annak érdekében, hogy a harmadik felek tartalmi számára platformot nyújtó különböző internetes szereplők az addiginál szélesebb körű védelmet élvezzenek. Külön kérdésként szerepel, hogy hasznos lenne-e a Lord Lester által bemutatott módon, jogszabályban rögzíteni az értesítési-eltávolítási eljárást.

A dokumentum hangsúlyozza – és ezzel alá is támasztja, miért választottak készítői ennyire óvatos, gyakorlatilag minden lehetséges utat nyitva hagyó megközelítést a kérdésben –, hogy bármely olyan szabályozási módosítás, amely ahhoz vezet, hogy a sérelmesnek tekintett közlések érintettjei számára nehezebbé váljon követeléseik érvényesítése, csak rendkívül szigorú előzetes vizsgálatok eredménye lehet. A cél az, hogy a szólásszabadság és a hírnévvédelem szempontjainak érvényesülése *fair* egyensúlyban legyen.

A szolgáltatók felelősségét kizáró vagy korlátozó lehetséges „új megközelítésekre” a dokumentum több példát is bemutat, kitérve azok vélt előnyeire és lehetséges hátrányaira. Az Igazságügyi Minisztérium részben ezekre a konkrét szabályozási verziókra kért reakciókat. Részben

⁵¹ Uo., 477. hasáb.

⁵² Ministry of Justice: *Draft Defamation Bill – Consultation*. 2011. http://ico.org.uk/~media/documents/consultation_responses/MoJ_Draft_Defamation_Bill_March_March_2011.ashx

⁵³ Uo., 40–47.

jelezte, hogy további, alternatív elképzeléseket is megvizsgál, amennyiben ilyeneket eljuttatnak hozzá. Az anyagban felvetett megközelítések az alábbiak:

- a) Teljes immunitás a másodlagos kiadók számára, kereset csak a kifogásolt közléseket feltöltő személy ellen indítható. A megközelítés hátránya a dokumentum szerint az, hogy komolyan megnehezíti a személyiségi jogok érvényesítését, hiszen az interneten megjelenő anyagok valós szerzőinek azonosítása gyakran nehézségekbe ütközik. A defamáló közlések így hosszú ideig elérhetőek maradhatnak, mivel eltávolításukhoz bírói végzés lenne szükséges. Az anyag felveti, hogy elképzelhető, hogy ez a megoldás az EJEE 10. cikke (a kifejezés szabadsága) által védett jogokat túlzott mértékben érvényesítené a 8. cikkben garantált jog (a magánélet háborítatlansága) rovására.
- b) A szolgáltató összekötő szerepet játszik a panaszos és a kifogásolt közlés szerzője között, utóbbit tájékoztatva a kifogásról. Amennyiben a közvetítés nem hoz eredményt, a panaszos a szerző ellen támaszthat keresetet, a szolgáltatót azonban nem perelheti. A dokumentum szerint e megoldás hátulütője az lehet, hogy az ügyek jogi útra terelését ösztönzi, miközben az erre fordítható erőforrásokban szűkölködő panaszosokat hátrányba hozza egyes, a jogi védelem nagyobb volumenű finanszírozására képes alpe-resekkel szemben.
- c) A sérelmezett tartalmakat csak bírósági határozattal lehet eltávolíttatni. A konzultációs dokumentum szerint ennek a megoldásnak az az előnye, hogy nem hozza az erre felkészületlen és alkalmatlan szolgáltatókat abba a helyzetbe, hogy nekik kelljen megítélni, egy-egy közlés valóban defamáló-e. Hátránya ugyanakkor, hogy a felperesek számára túlzottan költséges lehet, egyúttal jelentős mértékben növeli a bíróságok által feldolgozandó sürgős kérelmek mennyiségét. (A dokumentum nem tér ki rá, de az alternatívák logikája, illetve az 1996-os Defamációs Törvénnyel való összeolvasás arra utal, hogy az így törölt tartalom miatt a szolgáltató nem lenne perelhető kártérítésért.)
- d) Nagyobb mértékű védelem vonatkozik a „kisebb léptékű” fórumokra és blogokra, mint a komolyabb erőforrásokkal bíró céges szolgáltatókra. (Az anyag jelzi, hogy ez a megközelítés kifejezetten a helyi ügyekkel foglalkozó fórumok problémáinak áttekintése nyomán merült fel.) A dokumentum szerint ugyanakkor komoly nehézséget jelentene a kétféle szolgáltató definitív elkülönítése, a megoldás ráadásul felvetné, hogy a felperesek egy köre hátrányos megkülönböztetést szenved.
- e) A könyvkereskedők szakmai szervezete által felvetett elképzelés szerint olyan szabályozásra van szükség, amelyben a másodlagos kiadók csak akkor perelhetők a szerző, szerkesztő vagy (elsődleges) kiadó előtt, ha utóbbiakra nem terjed ki a bíróság joghatósága, vagy „egyéb ok miatt gyakorlati nehézségekbe ütközik, illetve ésszerűtlen” az ellenük történő keresetindítás. A konzultációs dokumentum megállapítása szerint ez a megközelítés életszerű lehet a könyvpiac fizikai világában. Internetes környezetben ugyanakkor gyakran ütközhet komolyabb nehézségekbe a valós szerző azonosítása. Ennek következtében viszont a joggal sérelmezett tartalmak is a kívánatosnál hosszabb ideig maradhatnak elérhetőek, hiszen a felperesnek a bírósággal kell elfogadtatnia, hogy egyáltalán perelheti a másodlagos kiadót. A dokumentum szerint nem kívánatos az olyan szabályozás, amely különbséget tesz az interneten, illetve a fizikai világban publikált közlések között.
- f) Lord Lester fentebb ismertetett javaslata is a sorba illeszkedő szabályozási variánsnak tekinthető.

Utóbbira a dokumentum nem a lehetséges új megközelítések listájában, hanem az 1996-os Defamációs Törvény 1. paragrafusára vonatkozó kérdéshez (szükséges-e a paragrafus „megújítása és viágosabbá tétele?”) csoportosítva utal.⁵⁴ Ez az apró szerkezeti bicsaklás is jelzi, hogy a definíciós és a tartalmi kérdések ebben az esetben valójában nem választhatók el egymástól. A fennálló jogszabályok (akár az 1996-os Defamációs Törvény, akár az e-kereskedelmi rendelkezések) definícióinak értelmezése nélkül nem tehetők érvényes kijelentések arról, hogy azok milyen szabályozási modellt szándékoztak kodifikálni. Aki pedig ezt a definíciós készletet az alkalmazhatatlanságig pontatlannak látja, az a fennálló jog céljait is megfoghatatlannak fogja minősíteni. Ugyanez vonatkozik, mint láttuk, a Lord Lester-féle javaslatra is. A konzultációs dokumentum számos ponton említi, hogy a szabályozás fogalmi keretei még akkor is tisztázásra szorulhatnak, ha annak tartalma nem kíván megváltoztatást. Ez azonban a gyakorlatban értelmezhetetlen, mivel a szabályozás tartalma csak a definíciók értelmezése után fogható meg.

A konzultációs dokumentum – annak ellenére, hogy mint láttuk, hangsúlyosan felhívta a figyelmet a definíciós problémákra – maga is tartalmaz olyan megfogalmazásokat, amelyek megnehezítik annak egyértelmű megítélését, hogy egy-egy felvetés a valóságban létező szolgáltatások és az azok felhasználói közt fennálló változatos viszonytípusok közül melyikre vonatkozik és melyikre nem. A weboldalak cikkeihez fűzött felhasználói kommentekről *expressis verbis* nincsen szó, így biztosra egyáltalán nem vehető, hogy a már 2011-ben is idejé múltnak ható *discussion board* (beszélgetőfal) fogalmába az ilyen jellegű tartalmak is beleértendők-e. Hasonló bizonytalanságot okoz, hogy az általában a távközlési jellegű internetszolgáltatók megnevezésére használt ISP fogalmát egy adott ponton kiszélesíti úgy, hogy abba a *Google*, a *Yahoo*, a *Facebook* és a *Twitter* is beleférjen.⁵⁵ Így viszont végképp nehezen megfogható, hogy milyen típusú szolgáltatásokra kell gondolni, amikor a dokumentum az „ISP-k és további másodlagos kiadók” elkülönítésével operál.⁵⁶

A tervezet szakértő kritikussai azt emelték ki, hogy a „rosszhiszemű vagy gondatlan” internetes posztok igenis okozhatnak komoly károkat természetes és jogi személyek hírnevében. Utaltak a más jogszabályok révén a szolgáltatók által felhívható védelmi lehetőségekre, és hangsúlyozták, hogy bármilyen „szignifikáns változtatás” előtt további, a szabályozás koncepcióját érintő vitákra lesz szükség – amivel, mint láttuk, egybe is vágta a Kormány elképzelései.⁵⁷

⁵⁴ Uo., 45–46.

⁵⁵ Uo., 41.

⁵⁶ Uo., 43.

⁵⁷ Alastair MULLIS – Andrew SCOTT: Worth the Candle? The Government's Draft Defamation Bill. 3 *Journal of Media Law*, 2011. 16–17.

5. A Parlamenti Közösbizottság jelentése

A Kormány által nyilvánosságra hozott tervezet alapján 2011. március 31-én kezdett tevékenykedni az Alsó- és Felsőház közös, a három nagy párt képviselői és egy független felsőházi tag által alkotott tizenkét fős bizottsága, melynek feladata a kormányjavaslat elemzése, értékelése és kiegészítése volt. A testület, a működésére felállított eredeti határidőt jelentősen meghosszabbítva, az év októberében mutatta be hetvennyolc oldalas állásfoglalását.⁵⁸ A bizottság tizenhárom ülésén tartott meghallgatásokat, a meghallgatottak köre a médiszakembereken, jogászokon, aktivistákon túl ezúttal a kormányzat korábbi és akkori illetékeseire is kiterjedt. A meghallgatottak mellett a bizottság további harminchat szakértőtől és szervezettől fogadott be dokumentumokat.

A bizottság jelentése az alapelveket rögzítve, a reformaktivisták és a Kormány helyzetértékelésével összhangban leszögezi, hogy a fennálló jog egyes elemei módosításra szorulnak annak érdekében, hogy a szólásszabadság szempontja a hírnév védelemével azonos súllyal érvényesüljön. Az online kommunikáció terjedése által kiváltott kulturális változások jellemzőiként ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy ez a kommunikáció „azonnali, globális, névtelen, jelentős károkat okozó, adott esetben pedig a bíróságok által befolyásolhatatlan lehet”.⁵⁹ A felhasználói tartalmak kérdésében a jelentés egyetértően rögzíti, hogy a meghallgatottak körében konszenzus mutatkozott arról, hogy az internet nem lehet mentes a defamációs jog hatálya alól, és azt a lehetséges legnagyobb mértékben, és ugyanúgy kell érvényesíteni, mint a hagyományosabb médiatípusok esetében. A bizottság szerint emellett azonban a törvénynek meg kell felelnie egyes speciális kihívásoknak, amelyeket az internetes kommunikáció jellegzetességei magukkal hoznak (nagy mennyiségű, gyorsan terjedő tartalom vagy éppen a nemzeti joghatóság érvényesítésének akadályai). A bizottság erre tekintettel visszanyúlt az értesítési-eltávolítási eljárás Lord Lester által is felvetett ötletéhez (bár némileg módosított változatban), kiemelve, hogy célja olyan eszközök alkalmazása, melyek a felhasználók által generált, névtelen tartalmak társadalmi megítélésének kultúráját is megváltoztathatják.⁶⁰

A bizottság elképzelése az értesítési-eltávolítási eljárásra az alábbiakat tartalmazza:

- a) Azonosított szerzők által létrehozott tartalmak esetében, az azokat sérelmező fél megkeresésére, a szolgáltató a lehető leggyorsabban köteles a panaszról szóló tájékoztatást elhelyezni az adott tartalom mellett. A panaszos bírósághoz fordulhat annak érdekében, hogy az egy speciális, kizárólag a felek beadványainak értékelésén alapuló gyorsvizsgálat után elrendelje a sérelmezett közlés eltávolítását.
- b) Azonosítatlan szerző által létrehozott tartalom esetén, a szolgáltatónak a panasz kézhezvétele után el kell távolítania azt, kivéve, ha a szerző a szolgáltató felszólítására azonosítja magát. Utóbbi esetben az azonosított szerzőkre vonatkozó fenti megoldást kell alkalmazni, vagyis a kifogásolt tartalom mellett a szolgáltató publikálja a panaszról szóló tájékoztatást is, a panaszos pedig a szerző ellen indíthat keresetet.

⁵⁸ Joint Committee on the Draft Defamation Bill: *Draft Defamation Bill – Report, Together with Formal Minutes*. 2011. <http://www.publications.parliament.uk/pa/jt201012/jtselect/jtdefam/203/20302.htm>

⁵⁹ Uo., 3.

⁶⁰ Uo., 52.

- c) Amennyiben a szolgáltató úgy véli, hogy az azonosítatlan felhasználó által elhelyezett, bepanaszolt tartalom eltávolítása ellentétes lenne a közérdekkel – például mert forrása egy úgynevezett *whistleblower*, aki valamilyen visszaélésre hívja fel a figyelmet –, bírósághoz fordulhat, és úgynevezett ‘fenntartási végzést’ kérhet (melynek birtokában további jogi kockázatvállalás nélkül megtagadhatja a törlést).
- d) Ha a szolgáltató a fentieket betartja, a felhasználói tartalmakért nem tartozik jogi felelősséggel, függetlenül attól, hogy akár előzetesen, akár utólag moderálja-e az adott felületet.⁶¹

A bizottság mindezzel világossá tette, hogy a konzultációs dokumentumban felvetettek szerint a jog fogalmi tisztázását és tartalmi megváltoztatását egyaránt indokoltnak látja. Az alkalmazott terminológiából és a felhozott példákból egyértelmű, hogy a bizottság a felhasználói tartalmak vonatkozásában csak azok valós szerzőit tekintette volna elsődleges kiadónak, minden további szereplőt – internetszolgáltatók, fórumok, közösségi oldalak, portálok, felhasználói értékeléseket közlő kereskedelmi szolgáltatások – a másodlagos kiadók közé sorolt és egységes szabályok szerint kívánt kezelni.⁶² Ez a megközelítés kiküszöböli az 1996-os Defamációs Törvény, az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések és a Lord Lester-féle javaslat által is felvetett értelmezési nehézségek jelentős részét. Alkalmazásakor nem kell az internetes szolgáltatások összetett és gyorsan változó viszonyai között eldönteni, hogy mit jelent, mit jelenthet a felhasználói tartalommal összefüggésben a hatás és az ellenőrzés fogalma, illetve mikor, milyen alapon vélelmezhető, hogy egy szolgáltatónak értesítés nélkül is fel kellett volna ismernie egy-egy közlés jogsértő jellegét.

A kommentek valós szerzői felől építkező szabályozási logikának más olyan folyamányai is vannak, amelyek alapján felvethető, hogy ez a szemlélet alkalmasabb lehet a probléma megragadására, mint az, amely kiindulópontként a felhasználói tartalom megjelenítésére szolgáló felület szolgáltatója által végrehajtott – vagy végre nem hajtott – beavatkozásokat igyekszik klasszifikálni. Ilyen folyamány az, hogy a javaslat, mint láttuk, elkülöníti és másképp kezeli az azonosított és az azonosítatlan felhasználók által közölt tartalmakat. Előbbi esetben a platform szolgáltatóját semmilyen felelősség nem terheli – értelemszerűen addig, amíg az előírt procedúra szerint megjelenteti a panaszról szóló tájékoztatót, illetve eleget tesz a bírósági határozatoknak –, amivel a javaslat kilép az egyetemleges felelősség paradigmájából. A nyomtatott média primátusának viszonyai között kialakult, és különböző variációkban számtalan jogrendszerben alkalmazott elv szerint a médiában megjelenő közlésekért – legyenek azok hírek, interjúk vagy éppen olvasói levelek – a közlés folyamatában aktív szereplők mindegyike jogi felelősséggel tartozik. A releváns magyar megfogalmazás szerint a „személyhez fűződő jogában megsértett személy választása szerint indíthat pert a kiadó, a lapalapító, a szerkesztő, az újságíró, a nyilatkozattevő vagy az olvasói levelet író személy, illetőleg valamennyiük ellen”.⁶³ Más kérdés, hogy a nyomdákra és egyéb facilitátorokra napjainkban ritkán tekintenek az ebben a felelősségben osz-

⁶¹ Uo., 55–56.

⁶² Uo., 53.

⁶³ BH1995. 151.

tozó aktív szereplőként a jogrendszerek, ami enyhén szólva nem teszi kézenfekvővé a 19–20. században kikristályosodott megközelítés alkalmazását az internetes kommunikáció körülményeire.

A bizottság elképzelése pontot tesz annak a vitának a végére, hogy a felhasználói tartalmak felületének szolgáltatója ezen tartalmak szerkesztője, illetve kiadója-e, miközben – a fentebb többször részletezett definíciós nehézségek fényében szerencsésnek minősíthető módon – anélkül határozza meg a felelősségi viszonyokat, hogy azokat címkékhez, illetve folyamatos további értelmezési vitákat generáló paraméterekhez kellene kötnie.

A szerző felől induló megközelítés másik folyamánya, hogy szilárd jogi alapot teremtsen a bizottság által üdvösnek vélt, a kommentek moderálását támogató szabályozási környezet megvalósításához. A jelentés szerint az akkor fennálló jogi helyzet kedvezőtlen sajátossága, hogy a platformok szolgáltatóit egyszerre ösztönzi arra, hogy bármely felszólamlásra azonnal, érdemi vizsgálat nélkül töröljenek potenciálisan értékes tartalmakat, illetve arra, hogy amíg ilyen felszólamlás nem érkezik, az egyértelműen jogsértő hozzászólásokat se távolítsák el. Ennek oka az, hogy a kommentek moderálása esetén a szolgáltató elveszíti még az esélyt is arra, hogy akár az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések, akár az 1996-os Defamációs Törvény által meghatározott védelmet érvényesítse, hiszen egyértelmű tudomása lesz a kommentek tartalmáról, melyek törléséről saját hatáskörében dönt, így sem közvetítő szolgáltatónak, sem szerkesztői ellenőrzést nem gyakorló másodlagos kiadónak nem tekinthető. A bizottság szerint ez az állapot ellentétes a közérdekkel, melynek érvényesülését az szolgálná, ha a jog arra ösztönözné a szolgáltatókat, hogy a „legitim közvitát felelős módon támogassák, miközben a legszélsőségesebb tartalmakat” a defamációs joggal összhangban eltávolítják.⁶⁴

A szerzői státuszról kiinduló megközelítést az a már említett feltételezés is indokolja, hogy a defamációs jog internetes érvényesítése nem valósulhat meg kielégítő, egyben életszerű módon anélkül, hogy a felhasználói tartalmak megítélésében „kulturális változás” állna be. A bizottság szerint a javasolt értesítési-eltávolítási eljárás olyan jogi keretet teremtené, ami ezt a változást szolgálja:

„Olyan változást várunk és kívánunk előmozdítani, amely arra hat, hogy az azonosítatlan (forrásból származó) tartalmak ne kezeltessenek igaz, megbízható, hiteles közléseként. A kívánt eredmény – ami nem érhető el egy csapásra – az, hogy az ilyen tartalmakat figyelmen kívül hagyja, illetve hiteltelennek tekintse (a társadalom), kivéve, ha a szerző személyazonossága felfedésével hajlandó igazolni vagy megvédeni azokat.”⁶⁵

A bizottság elképzelése szerint az azonosítatlan felhasználók által elhelyezett tartalmak más kiterjedésű, gyengébbnek minősíthető védelemre érdemesek, mint azok a közlések, amelyekért a szerző felelősséget vállal. A javaslat ugyanakkor korántsem tekinti okvetlenül értéktelennek a névtelen közléseket, ezért egyrészt lehetőséget nyújt a szerzőnek, hogy vita, panasz esetén előlépjön a névtelenség árnyékából, és kiálljon közlései jogszerűsége mellett, másrészt a platform szolgáltatójának is megadja a lehetőséget, hogy bírósági állásfoglalást kérjen egy-egy névtelen

⁶⁴ Joint Committee on the Draft Defamation Bill i. m. (58. lj.) 54.

⁶⁵ Uo., 55.

közlésről. Utóbbi megoldás magától értetődő jelentősége az, hogy a szolgáltatónak még ebben az esetben sem kell magára vennie az adott tartalomért viselendő jogi felelősséget: ha a bíróság szerint nem szolgál közérdeket az adott tartalom fennmaradása, a szolgáltató további jogkövetkezmények nélkül törölheti azt. A javaslat olyan rendszert kínál, ami a hagyományos értesítési-eltávolítási eljárások már többször említett hátulütőjét kiküszöböli, hiszen a szolgáltatót nem abban teszi érdekeltté, hogy a bepanaszolt tartalmakat érdemi vizsgálat nélkül, automatikusan törölje.

A javaslat ugyanakkor azt ajánlja az érintetteknek, hogy vegyék tudomásul, amennyiben azonosítatlan felhasználók által közölt tartalmakat sérelmeznek, a defamációs jog által egyébként biztosított egyes jóvátételi eszközöket – felelősség bírói kimondása, kártérítés – bizonyos esetekben csak potenciálisan hosszadalmas és költséges módon, vagy egyáltalán nem fognak tudni érvényesíteni.⁶⁶ A mérleg egyik serpenyőjébe tehát az kerül, hogy az azonosítatlan tartalom az azonosítottnál enyhébb véleményszabadság-alapú védelmet élvez – ergo bírói döntés, illetve a szerző védekezésének figyelembevétele nélkül is eltávolítható –, a másikba pedig az, hogy a reparáció lehetőségei is korlátozottabbak.

Ezen a ponton érdemes kitérőt tenni a rágalalmazási reform egy másik lényeges eleme, a számottevő kár elvének érvényesítésére való törekvés felé is. Lord Lester törvényjavaslatának 12. paragrafusa és a Kormány tervezetének 1. paragrafusa egyaránt kodifikálni kívánta az esetben már kialakult mércét,⁶⁷ mely szerint defamációs keresetében a felperesnek be kell mutatnia, hogy jó hírnevét az adott közlés következtében számottevő kár érte, illetve alappal feltételezhetően éri majd – ellenkező esetben a bíróság meg sem indítja az eljárást. A Közösbizottság is a mérce jogszabályi rögzítése mellett foglalt állást, és jelentése felhívja a figyelmet arra, hogy ennek a mércének a ‘felületes’, internetes közlések esetében kitüntetett jelentősége lehet. A bizottság szerint a komoly és számottevő kár internetes környezetben való megítélésekor figyelembe kell venni, hogy bár az érintettnek végső soron mindegy, hogy hírneve az interneten vagy másutt sérül-e,

„a blogokon és közösségi oldalakon megjelenő lekcisinylő, gúnyolódó megjegyzések jelentős részét felületesen olvassák a felhasználók, ezek csak mulandó hatást váltanak ki, és nem tekintik őket olyan hitelesnek, mint a tekintélyes médiaszervezetek által megjelenített közléseket. Számos internetes szituációra igaz továbbá, hogy az érintett gyors válaszban utasíthatja vissza a kritikát, a kiadó pedig hamar visszavonhatja, kiegészítheti a leírtakat, illetve elnézést kérhet.”⁶⁸

E szempontok kiemelése is egybecseng a kívánatos kulturális változásról korábban idézetekkel. A bizottság szerint a tömeges, névtelen szólás jellegzetességei olyan megközelítéseket

⁶⁶ A brit bíróságok az úgynevezett *Norwich Pharmacal*-elv alapján polgári eljárásban is kötelezhetnek harmadik feleket arra, hogy az előtűk fekvő ügy szempontjából lényeges információkat felfedjenek – ilyen lehet egy kommentelő személyazonossága is, amint az például az első internetes defamációs ügyként számon tartott esetben kiderült: *Totalise v. Motley Fool* [2001] EWCA Civ 1897; [2002] 1 W.L.R. 1233; [2003] 2 All E.R. 872. A harmadik félnél ezzel összefüggésben keletkező költségek a felperest terhelik.

⁶⁷ Ministry of Justice i. m. (52. lj.) 8.

⁶⁸ Joint Committee on the Draft Defamation Bill i. m. (58. lj.) 52–53.

indokolnak, amelyek kivezetik a problémát a nyomtatott sajtó által uralt világban kialakult keretek közül. Ez az üdvösnek minősített kulturális változás veleje: ha egy adott szólást a szerző státuszára tekintettel, tartalmától mintegy függetlenül eleve értéktelenebbnek minősítünk, illetve hatását az internetes kommunikáció valós viszonyainak megfelelően értékeljük, az általa a sértett hírnevében okozott kárt is okkal tekinthetjük kisebb jelentőségűnek, olyannak, ami nem indokolja a jogi eljárást, illetve a jóvátétel erősebb eszközeinek alkalmazását.

6. A Kormány válasza a Közösbizottság jelentésére

Az Igazságügyi Minisztérium 2012 februárjában terjesztette a Parlament elé a Közösbizottság jelentésére, illetve a nyilvános konzultációban felmerült további kérdésekre a Kormány nevében reagáló dokumentumot.⁶⁹ Ebben egyetértésüket fejezik ki a bizottság által megfogalmazott alapelvekkel és azzal a céllal, hogy a felhasználói tartalmak vonatkozásában enyhüljön a platformszolgáltatókra nehezedő jogi nyomás.⁷⁰ Ugyanakkor – az internetes szervezetek által felvetett „gyakorlati és technikai” megfontolásokra hivatkozva – elutasítják a bizottság konkrét javaslatát.⁷¹ A minisztérium ezekre az érvekre és a konzultációk során kapott visszajelzésekre hivatkozva ugyancsak egy értesítési-eltávolítási eljárás mellett foglal állást, de ez lényeges pontokon különbözik a bizottság elképzelésétől. (A Közösbizottság által elővezetett, a kívánatos kulturális változásra vonatkozó gondolatokra a Kormány anyaga kimondva nem reflektált.)

A megfogalmazott fenntartások szerint nehezen megvalósítható, hogy amennyiben a bepanaszolt tartalom szerzője azonosítható, a kifogásolt tartalom mellett a panaszról szóló tájékoztatás jelenjen meg. A nehézséget eszerint az okozza, hogy a kifogásolt tartalom számos különböző oldalba ágyazva jelenhet meg, így nem egyértelmű, hogy mely szereplő felelőssége a tájékoztató elhelyezése. A Kormány szerint további problémát jelent, hogy az audiovizuális tartalmak nehezebben szerkeszthetőek, feliratozásuk pedig szükségtelen mértékű beavatkozást jelenthet. Nem biztosítható továbbá, hogy a tájékoztató minden további oldalra felkerüljön, ahol a kifogásolt közlés megjelenik, már csak azért sem, mert amennyiben a panaszos úgy dönt, hogy nem tesz további jogi lépéseket, a tájékoztatónak „az örökkévalóságig” elérhetőnek kellene lennie. A fenntartási végzés javasolt intézménye a válasz szerint ugyancsak gyakorlati aggodalmakat vet fel: „ha elfogadjuk, hogy a szolgáltatók alkalmatlanok arra, hogy megállapítsák egy-egy posztról, hogy defamáló-e (ami, mint láttuk, a fennálló rendszer kritikusaiknak egyik fontos érve), hasonlóan kételkednünk kell abban is, hogy egy-egy névtelen bejegyzésről el tudják dönteni, vajon közérdeket szolgál-e.”⁷²

⁶⁹ Ministry of Justice: *The Government's Response to the Report of the Joint Committee on the Draft Defamation Bill*. 2012. <http://www.parliament.uk/documents/joint-committees/Draft-Defamation-Bill/Government%20Response%20CM%208295.pdf>.

⁷⁰ Uo., 23.

⁷¹ Uo., 21–22.

⁷² Uo., 23.

A Kormány fenntartásai ilyen kifejtettséggel nem feltétlenül tekinthetőek meggyőzőnek. Egy-egy tartalom első megjelenési helye még a mai internet össze-vissza hivatkozó, idéző, másoló világában sem felderíthetetlen. A multiplikálódó közlésekkel összefüggésben megfogalmazott probléma pedig akkor is fennáll, ha a kifogásolt tartalmat törölni kell, nem pedig a panaszról szóló tájékoztatással ellátni – hiszen egy-egy megjelenés eltávolítása semmiképpen nem hozza magával azt, hogy az adott információ eltűnne az internet minden szegletéből. Az ugyanakkor igaz, hogy a fennmaradt tartalom esetében nyilván nagyobb a továbbterjedés esélye, mint a törölt tartalomnál, az esetleges későbbi átvételek esetében pedig a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó további, bár nem feltétlenül megválaszolható kérdéseket vetne fel, ha a publikálók valamilyen módon kötelezettek lennének a panaszról szóló tájékoztatás átvételére is. Az audiovizuális tartalmak az esetek nagy többségében olyan felületekről érhetők el, amelyek szövegeket is tartalmaznak, de érvek nélkül az sem fogadható el, hogy egy videón elhelyezett bármilyen felirat aránytalan beavatkozás lenne. Nem tűnik kellően alátámasztottnak a fenntartási végzés intézményének elutasítása sem, hiszen a javasolt megoldás lényege éppen az, hogy nem a szolgáltató, hanem a bíróság dönt az adott közlés sorsáról. Továbbmenve az sem magától értetődő, hogy például egy kommentfelülettel is rendelkező hírportál ne tudná jobban megítélni, hogy az adott komment közérdekű-e, mint azt, hogy hamis tényállítással sérti-e egy magán-személy jó hírnevét.

A Kormány a fentiekől függetlenül visszatért a konzultációs dokumentumban megfogalmazott alternatívákhoz, és a kapott válaszokra hivatkozva megjelölte a preferált megoldást. Az anyagból kiderül, voltak olyan szereplők is, amelyek úgy vélték, a törvény tartalmi megváltoztatására nincs szükség, elegendő lenne a fogalmi tisztázás, az érintettek többsége ugyanakkor vagy a kizárólag bírói úton való töröltetési lehetőség, vagy a szolgáltatót összekötői szerepbe helyező változat mellett foglalt állást. (Fentebb, az 5. cím alatt *c*), illetve *b*) jelzéssel volt szó ezekről az opciókról.)

A Kormány válasza a bírósági törlésre vonatkozóan részletesebben megismétli a konzultációs dokumentumban már megfogalmazott aggályt, mely szerint az ilyen szabályozás túlzott mértékben igénybe venné a törvénykezés erőforrásait. Új, szintén problematikusnak bemutatott elemként tűnik fel, hogy a rendszer azokat a sértetteket, akik megelégednének a közlés eltávolításával, arra ösztönözné, hogy további jogi eszközöket vegyenek igénybe a szerzők ellen, például kártérítési igénnyel lépjenek fel. A Kormány úgy véli, hogy bár ez a szolgáltatókat nem érintené, így tovább növekedne az eljárások száma, míg a szólásszabadságra kifejtett pozitív hatás összességében gyengülne.⁷³

Ezen aggályokra tekintettel a Kormány csatlakozik a konzultáció során a szolgáltatókra nehezedő jogi nyomás csökkentését proponáló szereplők többségéhez, és az összekötői modell mellett foglal állást. A részletesebb kifejtésnek köszönhetően itt világossá válik, hogy a panaszos és a szerző közötti, a szolgáltató által lehetővé teendő kapcsolatfelvétel és vitarendezés célja és működése nem térne el radikálisan a Közösbizottság által javasolt megoldástól. A közlések azonosítatlan szerzőinek lehetőségük van kilétük felfedésére, amennyiben viszont ezt nem teszik meg, illetve a kapcsolatfelvétel nem lehetséges, a szolgáltatónak törölnie kell a kifogásolt tartal-

⁷³ Uo., 24.

mat. Ha ez megtörténik, a szolgáltató már nem perelhető. Ha azonban nem, akkor a szolgáltató gyakorlatilag kiadónak minősíti magát, és így kell helytállnia a peres eljárásban. A Kormány – ahogyan a konzultációs dokumentumban is szerepelt – elismeri, hogy ez a változat is számos bírósági ügyet generálhat, de úgy véli, mindenképpen kevesebbet, mint a másik itt felvetett alternatíva.

A Kormány mindezzel jelzi, hogy a majdani törvényjavaslatban ezt a megoldást fogja szerepeltetni, mivel minden szempontot mérlegre téve, ez a legpraktikusabb és leghatékonyabb módja annak, hogy a szolgáltatók védelme, a szabad szólás támogatása és a panaszosok hírnevének védelme egyaránt megvalósuljon. Kitér arra is, hogy a javasolt rendszer több eleme még kidolgozásra vár: kulcskérdés az eljárások gyorsaságának biztosítása, illetve az, hogy a szerzők adatait milyen szabályok szerint ismerhetik meg a panaszosok. A Kormány ezekben a kérdésekben további egyeztetések, illetve hatáselemzések mellett kötelezte el magát.⁷⁴

Bár a kormány a válaszdokumentumban az 'internetes közvetítő szolgáltatók' fogalmával operál, a javasolt megoldás azt sugallja, hogy a Közösbizottsághoz hasonlóan (és Lord Lestertől eltérően) kitérne az 1996-os Defamációs Törvény és az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések definíciós labirintusából, és az összekötői modellt a felhasználói tartalmak számára platformot nyújtó bármely szolgáltatóra érvényesnek tekintené. Mivel a rendszer egy-egy ügy olyan kimenetelére is lehetőséget ad, amelyben a panaszos számára az elérhető jóvátétel maximuma a sértő tartalom törlése, úgy tűnik, ha csak implicite is, de a Kormány végeredményben magáévá tette a Közösbizottság elgondolásait az azonosítatlan forrásból származó közlések társadalmi megítélésében kívánatos elmozdulásokról.

7. A defamációs törvényjavaslat a Parlament Alsóházában

7.1. A törvényjavaslat

Kenneth Clarke igazságügyi miniszter és lordkancellár 2012. május 10-én nyújtotta be az átdolgozott javaslatot az Alsóháznak.⁷⁵ Ebben a defamációs keresetekkel megtámadott szereplők számára jogi védelmet biztosító províziók között, 5. paragrafusként szerepel a „weboldalak működtetőire” vonatkozó előírás. Eszerint a működtetők nem tartoznak defamációs felelősséggel azokért a közlésekért, melyeket nem maguk posztoltak a weboldalra [5(2)]. A védelem megdől az alábbi körülmények együttes fennállása esetén:

- a) a felperesnek nincs lehetősége a közlést posztoló személy azonosítására,
- b) a felperes az adott közlést illető panaszbejelentéssel fordult a működtetőhöz,
- c) a működtető nem reagált a panaszra a vonatkozó előírásoknak megfelelően [5(3)].

⁷⁴ Uo., 24–25.

⁷⁵ Kenneth CLARKE: *Defamation Bill*. 2012. <http://www.publications.parliament.uk/pa/bills/cbill/2012-2013/0005/13005.pdf>

A javaslat a válaszdokumentumban elővezetett megoldás meglehetősen lecsupaszított vázát tartalmazza, az ott továbbgondolandóként megjelölt kérdéseket az értesítési eljárás részletes szabályaival együtt nyitva hagyja. Ennek ellenére az irány világos: a szolgáltatók számára kiszámítható, a jogi kockázatokat érdemben csökkentő lehetőség álljon elő. Figyelemre méltó, hogy a javaslat egy további olyan províziót is tartalmaz, ami adott esetben a felhasználói tartalmaknak platformot nyújtó szolgáltatók védelmét szolgálhatja – úgy, hogy az 5. paragrafussal ellentétben a hagyományosnak tekinthető fogalmakkal operál. A könyvkereskedők szervezete által megfogalmazott javaslatot visszhangzó 10. paragrafus szerint a bíróságok csak akkor járhatnak el defamációs ügyekben „olyan személyek ellen, akik nem szerzői, szerkesztői vagy kiadói” a kifogásolt közléseknek, ha a bíróság meggyőződött arról, hogy az említettek ellen nem „ésszerűen kivitelezhető” a per.

A javaslat szerint az értesítési eljárás részletes szabályait miniszteri rendelet szabályozza [5(8)]. E rendeletet a Parlament bármely háza határozatilag eltörölheti [5(7)]. A javaslat – a Lord Lester által megfogalmazottakhoz hasonlóan – rögzíti, hogy a panaszbejelentésnek tartalmaznia kell a panaszos nevét, a kifogásolt közlést, a weboldalon való megjelenés helyét, és annak magyarázatát, hogy a panaszos miért tartja defamálónak. A javaslat lehetővé teszi, hogy a részletes szabályokat tartalmazó majdani rendelet további követelményeket is előírjon [5(4)]. Az eljárás érdemére vonatkozóan a javaslat tág mozgásteret enged a rendeletalkotónak: rögzíti, hogy a weboldalak működtetői számára előírható, mit kell tenniük, ha panaszbejelentést kapnak. Hangsúlyozza továbbá, hogy ez kiterjedhet a közlés szerzőjének azonosításával vagy a vele való kapcsolatfelvétellel összefüggő teendőkre, a betartandó határidőkre, illetve arra, hogy a bíróságnak a rendelet lehetőséget adhat határidőn túli cselekmények határidőn belüliként való kezelésére. Mindezen túl a rendelet a paragrafus célját szolgáló bármilyen további kötelmet előírhat [5(5)].

A javaslat 2012. június 12-én került második olvasatban az Alsóház plénuma elé, a törvény-előkészítő különbizottságban (*Public Bill Committee*) június 19–26. között folyt róla vita, az 5. paragrafus 19-én és 21-én volt napirenden. A bizottság két elnökét a két legnagyobb párt adta, a testületet nyolc konzervatív párti, hét munkáspárti, két liberális demokrata párti képviselő, valamint az észak-ír Demokratikus Unionista Párthoz tartozó ifj. Ian Paisley alkotta. A Kormány Jonathan Djanogly igazságügyi helyettes államtitkárt delegálta. A Munkáspárt a bizottságban csak ehhez a paragrafushoz húsznál több módosításra tett javaslatot, ezek többségét Robert Ffello és Paul Farrelly jegyezték. Zömmel a Közösbizottság által megfogalmazott elképzelésekhez terelték volna vissza a Kormányt, illetve a munkáspárti képviselők által a második olvasatkor megfogalmazott problémákat adresszálták volna oly módon, hogy a javaslat ellenzéki oldalról „sajnálatosan leggyengébb részének”⁷⁶ minősített paragrafus több lényeges tekintetben – definíciók kérdése, a védelem alapját megteremtő panaszjelzés koncepciója és menete, illetve a felhasználók azonosításának problémája – átalakuljon. Szeptember 12-én zajlott az úgynevezett jelentési szakasz (*report stage*), azt követően pedig a harmadik olvasatbani vita és szavazás a plenáris ülésen.

⁷⁶ House of Commons Public Bill Committee: *Defamation Bill, Second Sitting*, 2012. június 19. 83. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmpublic/defamation/120619/pm/120619s01.htm>

A következőkben az ezekben a stádiumokban elhangzott, illetve a módosító indítványokban körvonalozott kritikákat, érveket és ellenérveket, változtatási elképzeléseket azok jellege és témája szerint csoportosítva mutatom be.

7.2. A tömeges névtelen szolás felelősségi viszonyai

A Kormány nevében a javaslatot második olvasatban bemutató Kenneth Clarke a módosítások egyik legfőbb okaként jelölte meg, hogy „a rágalmazás jelen megközelítése nem alkalmas az internet és a modern technológia kezelésére”. A miniszter az 5. paragrafust a javaslat „leginnovatívabb és legnehezebb” részének minősítette, és kijelentette:

„Néha elnémul a jogszerű kritika, mert a felhasználók által publikált hatalmas mennyiségű információknak platformot biztosító szolgáltatókat terhelő felelősség abba a lehetetlen helyzetbe hozza őket, hogy nekik kell eldönteniük, mikor védjék, mikor cenzúrázzák az információt. Más esetekben a trágár pletykáknak és (hamis) állításoknak kitett egyének kerülnek abba a helyzetbe, hogy alig van esélyük érdemi elégtételt venni a felelős személyen. Rendszerünknek új fókuszot kell adni, modernizálni kell annak érdekében, hogy az interneten és azon kívül egyaránt hatékonyan védje a szólásszabadságot és a megrágalmazottak jó hírnevét.”⁷⁷

A viták jól illusztrálták, hogy az internetes defamáció kérdésköre kiválóan alkalmas egyéb, a tömeges névtelen szolás révén lehetővé vagy láthatóvá vált, társadalmilag károsnak ítélt jelenségek pertraktálására; az 5. paragrafus ürügyén több hozzászólás is elrugaszkodott annak szűkebb tárgyától. A második olvasatkor volt szó azokról, akik a magánszféra megsértésével készült fotókat terjesztenek a weben, ahogyan olyan ‘trollekról’ is, akik elhunytakra emlékező weboldalakon gyalázkodnak.

Utóbbiakról szólva Clarke elismerte, hogy súlyos problémáról van szó, de arra is felhívta a figyelmet, hogy a jelenség elleni küzdelem nem kizárólagos, sőt, nem is elsődleges fegyvere a defamációs jog, amely az elhunytakra egyébként sem vonatkozik.⁷⁸ Az elektronikus hálózatok útján tett súlyosan sértő, erkölcsstelen, illetve fenyegető közlések ellen hivatalból fellépnek a hatóságok a 2003-as Kommunikációs Törvény alapján.⁷⁹ Mint később elhangzott, az országban az előző évben kétezer hatósági eljárás indult ‘trollkodás’ miatt.⁸⁰

A munkáspárti Steve Rotheram szerint az 5. paragrafuson „még dolgozni kell”, hogy megfelelően védje az érzékeny fiatalokat. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy a parlamenti képviselőknek és más közszereplőknek „elég vastag a bőrük” ahhoz, hogy elviseljék az internetes gyalázkodást.

⁷⁷ House of Commons: *Defamation Bill – Second Reading*. 2012. június 12. 177. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm120612/debtext/120612-0001.htm#12061240000002>

⁷⁸ Az Alsó- és a Felsőházban is érkeztek aztán olyan képviselői indítványok, amelyek kirívó esetekben lehetővé tették volna az elhunytak képviselői számára a fellépést, de ezek végül nem kerültek be a törvénybe.

⁷⁹ House of Commons i. m. (77. lj.) 184, 192. hasáb.

⁸⁰ Uo., 261. hasáb.

dásokat.⁸¹ A munkáspárti Denis MacShane a jelentési szakaszban vetette fel, hogy helyes lenne az általa „abszolút szégyenteljesnek” minősített *Wikipediát* arra kötelezni, hogy értesítést küldjön, és helyreigazítási lehetőséget biztosítson azoknak, akiknek az életrajzát defamáló módon átírja valaki az oldalon.⁸² A harmadik olvasatbeli vita utolsó hozzászólásában a Liberális Demokraták képviselője, Sir Bob Russell részletesen beszámolt azokról a kellemetlenségekről, amiket „három éretlen colchesteri fiatalember” okozott neki a nevében indított Twitter- és YouTube-csatornákkal.⁸³

Saját élményével példálódzott a második olvasat alkalmával a színes felszólalásairól és a pártvonalhoz való hűség lazább felfogásáról ismert konzervatív párti képviselő, Jacob Rees-Mogg, aki megkérdőjelezte a paragrafus alapkoncepcióját. Előadta, hogy teljesen eszköztelen volt, amikor valaki a nevében kezdett posztolni a Twitteren:

„Aggódok, hogy ilyen szabadságot adunk az internetszolgáltatóknak és azoknak, akik weboldalaért felelősek, de visszautasítják az azokon megjelenő tartalmakért viselendő felelősséget. (...) Két vagy három cég uralja a világot ebben az értelemben, de nem szükségképpen állnak a defamált egyének oldalára.”⁸⁴

Az 5. paragrafus lényegét utasította el Ian Paisley is. Kiemelte, milyen kártékony, akár az öngyilkosságig vezető hatása lehet a fiatalokra, ha az interneten névtelenül támadják őket, például bírálják a frizurájukat. Az internetes pletykák károkozó potenciája szerinte olyan szabályozást indokolna, ami előírja, hogy a defamáció miatti bocsánatkéréseket nem szabad „bélyegméretben” eldugni az újságokban, illetve kötelezővé teszi az ‘előzetes értesítést’, vagyis a szerkesztőségeknek minden esetben tájékoztatniuk kellene az érintettet, mielőtt publikálnak róla valamit. (Az, hogy a jellemzően valóban névtelen, de korántsem a médiához köthető szereplők által elkövetett internetes visszaélések és a felvetett szabályozási megoldások között mi a logikai összefüggés, nem derült ki a felszólalásból.) A névtelen közlések problematikáját fejtegetve úgy vélte, a hatályos jog büntetlenséget biztosít a weboldalaknak, mivel egyszerűen elköltöznek az Egyesült Államokba, ahol aztán azt publikálnak, amit akarnak, mert tudják, hogy nem perelhetők. Úgy vélte, az említett visszaéléseket csak az gátolhatja meg, ha az azonosíthatatlan felhasználók közléseiért igenis felelősek lesznek a szolgáltatók. (A képviselő szinonimaként használta az ISP, illetve a törvényjavaslatban alkalmazott ‘működtető’ kifejezéseket, így itt egyértelműen nem derült ki, milyen típusú szereplőkre terjesztette volna ki a felelősséget.) Paisley elmondta, ő maga már sikeresen perelte a BBC-t egy blogon megjelent komment miatt, és kijelentette:

⁸¹ Uo., 198–199. hasáb.

⁸² House of Commons: *Defamation Bill – Report Stage*. 2012. szeptember 12. 311. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm120912/debtext/120912-0002.htm#12091223000002>

⁸³ House of Commons: *Defamation Bill – Third Reading*. 2012. szeptember 12. 380. hasáb. http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmhansrd/cm120912/debtext/120912-0003.htm#column_366

⁸⁴ House of Commons i. m. (77. lj.) 250–251. hasáb.

„Rendkívüli gondossággal kell biztosítanunk, hogy a weboldalak működtetői ellenőrzésük alá vegyék mindazt, amit blogokon mondanak, és a többi dolgot, ami a weboldalakon megjelenik. (...) Biztosítanunk kell, hogy aki weboldalt működtet, tudja, hogy neki kell elvinnie a balhét, ha eljuttatja a nyilvánossághoz ezeket a kommenteket. Nem vagyok meggyőzve arról, hogy az 5. paragrafusnak érdemi hatása lesz az elkövetkező visszaélésekre. (...) Sokkal jobbnak tartanám, ha ezek a weboldalak jobban védenék a maguk jó hírnevét és megítélését, mint azt, hogy hagyják átcsúszni a megalapozatlanul és igaztalanul kárt és fájdalmat okozó, illetve hazug (közléseket). Tudom, hogy ehhez komoly nehézségeket kell leküzdeni, de ha valaki a 21. században, az új médiában úgy dönt, hogy weboldalt működtet, annak felelősséget is kell vállalnia a tetteiért.”⁸⁵

Figyelemre méltó, hogy Paisley sem az egyetemleges felelősség érvényesítését proponálta. Az elmondottak szerint a weboldalak csak akkor lennének felelősek egy kommentért, ha a valós szerző annyira „elrejtőzött”, hogy a szolgáltató sem tudja azonosítani. A felvetett megoldás ugyanakkor nyilvánvalóan az olvasóilevél-paradigma keretei között mozog, és nem tekinti problémának, hogy a weboldalak működtetőit a felhasználói tartalmak összességének monitorozására és szűrésére szorítaná.

Mint látni fogjuk, a Munkáspárt, miközben a paragrafus által elérni kívánt alapcél – a felhasználói tartalmak tekintetében a weboldalakra vonatkozó felelősségi szabályok egyértelműsítése, az általuk viselt jogi kockázatok csökkentése a szólásszabadság érvényesülése érdekében – támogatta, az 5. paragrafus megoldásait nem tartotta megfelelőnek. Míután az 5. paragrafus a bizottságból végül változatlan formában került újra a plenáris ülés elé, Robert Ffello a 7. számú módosítóval a jelentési szakaszban a paragrafus teljes elvetését proponálta (a jelentési szakasz előtt bármely képviselőnek lehetősége van újabb módosító indítványok beterjesztésére). A demonstratívnak szánt indítványt a kormánypárti többség elutasította, a harmadik olvasatkor ugyanakkor a Munkáspárt is támogatta, hogy a törvénytervezet tovább járja útját a törvényhozásban – abban a reményben, hogy a Kormányban és ‘a másik helyen’ (vagyis a Felsőházban) „felülvizsgálják és kijavítják”.⁸⁶

7.3. Definíciók és más jogszabályokhoz való viszony

A Kormány törvényjavaslata a válaszdokumentumhoz képest is új fogalmakat vezetett be. Az ‘internetes közvetítő szolgáltatók’ helyére a ‘weboldalak működtetői’ került, ‘szerző’ helyett pedig ‘posztoló személy’ szerepelt. Az 5. paragrafus mellőzi a javaslatban másutt egyébként alkalmazott olyan megjelöléseket, mint a ‘kiadó’, ‘szerkesztő’, ‘szerző’. Önmagában is jelentős, hogy a paragrafus kifejezetten és kizárólag az interneten létező közlésekre és viszonyrendszerekre vonatkozik, ezzel mintegy elismerve azok sajátos jellegét. Az pedig, hogy nem kívánja ráerőltetni a korábbi kommunikációs platformok fogalomkészletét az internet folyamatosan változó valóóságára, nyilvánvalóan az alkalmazhatóságot szolgálja, de túl is mutat azon.

⁸⁵ Uo., 205–207. hasáb.

⁸⁶ House of Commons i. m. (77. lj.) 369. hasáb.

A bizottságban a Farrelly által előterjesztett 46. módosító ugyanakkor a weboldalak működtetőit úgy határozta volna meg, hogy „ideértendő a *webhosting* szolgáltató, a közösségi médiaoldal működtetője, a keresőmotor működtetője, és minden további információs társadalommal összefüggő szolgáltatás üzemeltetője”. A képviselő amellett érvelt, hogy a Defamációs Törvény fogalomkészletét közös nevezőre kell hozni az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések „néhol csak a beavatottak által érthető nyelvezetével”.⁸⁷ (Ugyanez a szempont a jelentési szakaszban, a paragrafus munkáspárti elutasításának egyik okaként is felmerült.⁸⁸)

Djanogly szerint azonban a definíció beillesztése „szükségtelen”, és „több problémát okoz, mint amennyit megold”. A Kormány szerint a bíróságok képesek lesznek a fogalmat használni és értelmezni, a technológiai részletekre összpontosító meghatározások ugyanakkor hamar idejétműlttá válhatnak. Djanogly arra is felhívta a figyelmet, hogy az 5. paragrafus védelme szándék szerint nem terjed ki az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések által érintett minden szereplőre (nem vonatkozik például a telekommunikációs szolgáltatókra), és nem is célja, hogy az ott biztosított védelmet – ahogyan az a módosító javaslatból következne – korlátozza vagy leváltsa.⁸⁹

A 46. módosító az egységesítés zászlaja alatt az 5. paragrafusba a fentiekén túl – ismét alá-támasztva, hogy a problémakörben a definíciós és tartalmi kérdések milyen szorosán összefonódnak – beemelte volna a párhuzamos szabályozások (az 1996-os Defamációs Törvény és az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések) azon elemét, mely szerint a védelem megdől, ha a weboldal működtetőjének „tudnia kellett volna arról, hogy jogsértően defamáló⁹⁰ tartalom publikálását teszi lehetővé”. Az elképzelést a bizottságban Djanogly azzal utasította el, hogy az a sértett félre róná a bizonyítás terhére, ami „biztos recept arra, hogy ügyvédek kelljen bevonni, ahelyett hogy átlátható és gyors megoldások szülessenek”.⁹¹

7.4. Az azonosítás és a panasz eljárás önkéntessége

Az 5. paragrafus vitáján végigvonult a Kormány és a Munkáspárt közötti koncepcionális nézeteltérés. Az ellenzéki képviselők voltaképpen jobbnak látták volna, ha a paragrafus által megteremtett panasz eljárás a szolgáltatók számára kötelező lenne, míg a Kormány szabadon választható rendszerben gondolkodott. A munkáspárti Sadiq Khan a második olvasatkor úgy interpretálta az 5. paragrafust, hogy az akkor nyújt védelmet a weboldalnak, ha azok „segítenek azonosítani” a kifogásolt közlések szerzőit, ennek megfelelően az „emberek tudni fogják, hogy ha kipoztolnak valamit egy weboldalra, elképzelhető, hogy az adataikat át fogják adni a potenciális felpereseknek”. Ezt azzal is kiegészítette, hogy a javaslat „kötelezi az internetszolgál-

⁸⁷ House of Commons Public Bill Committee: *Defamation Bill, Third Sitting*. 2012. június 21. 121. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmpublic/defamation/120621/am/120621s01.htm>

⁸⁸ House of Commons i. m. (82. lj.) 314. hasáb.

⁸⁹ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 119–120. hasáb.

⁹⁰ A brit jog felfogása szerint a defamáló közlések nem okvetlenül jogsértőek, hiszen a közlés szerzője és/vagy kiadója, terjesztője a tételes és esetjogban rendelkezésre álló védelmi lehetőségek alapján mentesülhet a felelősség alól.

⁹¹ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 120–121. hasáb.

atákat, hogy azonosítsák az internetes trollokat, és ehhez az áldozatoknak ne kelljen költséges jogi eszközöket⁹² igénybe venniük”. Jelezte, hogy az ellenzék egyetért mindezzel, de a Közös-bizottság figyelmeztetését visszhangozva megjegyezte, hogy a miniszteri rendeletben arra is ügyelni kell majd, hogy ez ne vezethessen *whistleblowerek* személyazonosságának felfedéséhez, illetve az éppen megreformálni szándékozott rendszer újratermelődéséhez azáltal, hogy a weboldalak jogi fenyegetések hatására cenzúrázzák a felhasználói tartalmakat. Ugyanitt Julian Huppert, a Liberális Demokraták képviselője tett fel tisztázó kérdést Clarke-nak, aki megerősítette, hogy az értesítési rendszer alkalmazására a törvény nem kötelezi majd a szolgáltatókat, maguk dönthetik el, hogy az ott biztosított védelemre igényt tartanak-e. A miniszter arra is felhívta a figyelmet, hogy a fennálló védelmi lehetőségek érvényben maradnának, vagyis a szolgáltató hivatkozhat az 1996-os Defamációs Törvény 1. paragrafusára (amit Lord Lester javaslatára leváltott volna) és az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezésekben foglalt mentességre is.⁹³

Az olvasói levelek analógiáját a második olvasatkor Helen Goodman expressis verbis felvette. Úgy vélte, az 5. paragrafus „túl gyengének néz ki” annak következtében, hogy nem tulajdonít a más médiumoknál párhuzamos helyzetekben – így az olvasói leveleknél vagy a tévés beszélgető műsoroknál – létező „kiadói szerepet” a weboldalak működtetőinek. Goodman – nem érintve azt az egyértelműnek tetsző ellentmondást, hogy éppen egy, az internet viszonyait is szabályozni kívánó törvényjavaslat vitáján szólal fel – hangsúlyozta, hogy a „net nem lehet törvényen kívüli terület, nem uralhatja a pusztá anarchia, mint az erdőket Robin Hood korában”. Kijelentette, hogy a javasolt megoldás aránytalanul hátrányos helyzetbe hozza a sértetteket, akiknek akkor is problémát okozhat a kifogásolt közlések szerzőinek fellelése, ha a szolgáltatótól megkapják azok adatait. A konzervatív párti Zac Goldsmith közbevetésére válaszul Goodman aztán úgy foglalt állást, hogy a bemutatott értesítési-eltávolítási rendszer „jó és pragmatikus megoldás, amely, annak betudásával, hogy a neten nem érvényesíthetőek a jogszabályok pontosan olyan módon, mint más területeken, reprodukálja a való világban létező jogokat és felelőségeket”. Hozzátette viszont, hogy amíg a kormány nem ismerteti az 5. paragrafus alkalmazásáról szóló rendeletet – melynek kidolgozására már lett volna idő –, nem ítéhető meg érdemben, hogy a célt valóban sikerült-e elérni.⁹⁴ A Goodman által felvetett problémát a Munkáspárt igazságügyi árnyék-miniszterhelyettese, Robert Ffello is visszhangozta, azt firtatva, mi történik, ha a weboldal azonosítja a felhasználót, de olyasvalakiról van szó, akire nem terjed ki a brit bíróság joghatósága. A weboldal teljesítette a védelemhez szükséges feltételeket, tehát nem kell semmilyen további lépést tennie, a kifogásolt tartalom viszont a helyén marad?⁹⁵ A vita záró szakaszában megismételt kérdésre Djanogly azt válaszolta, hogy ebben az esetben a tartalmat bírói végzéssel lehet eltávolíttatni, ami valóban hosszadalmasabb és költségesebb eljárás.⁹⁶

A bizottságban a munkáspárti javaslatok legradikálisabbikát aztán Goodman nyújtotta be, aki a plenáris vitán előadottak után talán nem is meglepő módon azt tette volna lehetővé, hogy a panaszeljárást szabályozó rendelet kikösse, hogy a felhasználói tartalmak szerzői „kivétel nél-

⁹² Értsd a Norwich Pharmacal-elv bírósági érvényesítését i. m. (66. lj.).

⁹³ House of Commons i. m. (77. lj.) 184–185. hasáb.

⁹⁴ Uo., 201–202. hasáb.

⁹⁵ Uo., 255. hasáb.

⁹⁶ Uo., 262. hasáb.

kül” legyenek kötelesek azonosságukat a weboldalak működtetői és a panaszosok rendelkezésére bocsájtani (33. módosító). Goodman szerint a Kormány által proponált rendszer olyan „kiskaput” kodifikálna, amely az egész paragrafust „a trollok chartájává” züllesztené. A képviselő itt arra a leírásra hivatkozott, amiben a minisztérium a törvényjavaslatnál részletesebb, de konkrét szabályokat még mindig nem tartalmazó formában összefoglalta a bizottság számára, hogyan képzelik el a majdani panasz eljárás menetét. Az ellenzéki képviselők a bizottságban is többször és hangsúlyosan szóvá tették, hogy a rendelet tervezetének ismerete nélkül még mindig olyasmiről kénytelenek véleményt alkotni, amiről nincsenek pontos információik. A leírás szerint, amennyiben a kifogásolt tartalom szerzőjével a weboldal működtetője kapcsolatba tud lépni, majd a szerző azt jelzi, hogy nem járul hozzá a tartalom eltávolításához, de ahhoz sem, hogy adatait a panaszos rendelkezésére bocsássák (és így perelhető legyen), a panaszosnak bírói úton – értelemszerűen a Norwich Pharmacal-elv szerint – kell megszereznie az adatokat. Goodman kijelentette, bizonyos abban, hogy trollok tömege fogja ezt az utat választani, ami ahhoz vezet, hogy a kifogásolt közlésekért „senki nem lesz felelős”, illetve hogy a panaszosok a törvény szándékával ellentétben kénytelenek lesznek a drága és hosszadalmas jogi útra terelni ügyeiket.⁹⁷

Goodman egy hasonlattal igyekezett alátámasztani, hogy a Kormány „nem kellő mértékben stratégiai megközelítése” révén fennmaradna az internet általa vélt törvényen kívüli állapota. Mint mondta, aki autót vezet, köteles jogosítványt szerezni, aki pedig ezt hamis adatok megadásával teszi, bűncselekményt követ el. A szükségesnek ítélt „elvi alapú” megközelítésről ezt mondta:

„Mielőtt mindenféle vad kritikákat kapnék, jelzem, nem azt javaslom, hogy tilos legyen a *nickname*-ek használata, vagy hogy csak a szerző teljes nevének és címének feltüntetésével jelenhessenek meg dolgok az interneten. Egy olyan rendszernek azonban kellene lennie, melynek segítségével kideríthető, hogy ki kicsoda, ahogyan a rendőrség is felhívja a (járműnyilvántartást, ha meg akarja tudni, hogy egy járműnek ki a tulajdonosa). (...) Nyomon kell tudni követni az embereket. Kötelezni kell őket, hogy megadják a nevüket és címüket az internetszolgáltatóknak, hogy aztán nyomon követhetőek legyenek; ellenkező esetben lesz az életnek egy olyan területe, ahol egyre nehezebb a normális jogrendszer működtetése.”⁹⁸

Ne feledjük, mindez 2012 júniusában hangzott el, éppen egy évvel az előtt, hogy Edward Snowden révén nyilvánosságra kerültek volna az amerikai és brit nemzetbiztonsági szervek átfogó elektronikus megfigyelési programjaira vonatkozó információk. Könnyen lehet, hogy Goodman képviselő ezek – és a brit közvélemény általi fogadtatásuk – fényében már ódzkodott volna attól, hogy a felhasználók nyomon követésének kötelmét igyekezzen bevezetni a defamációs jogba. A vitában mindenestre azt fejtette ki, hogy javaslata szerint a panaszos számára „minden körülmények között” ki kellene adni a szerző adatait, amit azzal egészített ki, hogy ha a kormány ezt túlzásnak tartja, a paragrafus kiegészíthető a whistleblowereket specifikusan védő provízióval.⁹⁹ A munkáspárti Alan Slaughter támogató hozzászólására vála-

⁹⁷ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 103–104. hasáb.

⁹⁸ Uo., 104. hasáb.

⁹⁹ Uo.

szul Goodman úgy fogalmazott: az is elősegítené a „hasznos viselkedési változást”, ha a felhasználókat csak akkor tekintené a törvény azonosítottaknak, ha a weboldal kiszolgáltatja a jogi eljárás megindításához szükséges valós adatokat, egyébként „ha a szerző nem akarja betartani a játékszabályokat”, az „egyértelműen felelős” működtetőt ösztönözné a defamáló tartalmak eltávolítására.¹⁰⁰ Arról nem szólt, hogy egy ilyen konstrukció mennyiben térne el az éppen megváltoztatni kívánttól (így voltaképpen a tervezet alapkonceptióját kérdőjelezte meg, és érvei akár az erről szóló fenti ponthoz is sorolhatóak).

Djanogly a módosítási elképzelésre reagálva kifejtette, hogy az megbontaná a Kormány által kívánatosnak ítélt egyensúlyt, amelyben a panaszos könnyen és gyorsan hozzájuthat a szerző adataihoz, amennyiben annak ez ellen nincsen kifogása. Ugyanakkor a szerző azon jogát is fenntartja, hogy méltánylandó okból megőrizze anonimitását. Megerősítette, hogy az utóbbi esetben a panaszos a bírósághoz fordulhat, hogy az elrendelje az adatok kiadását.¹⁰¹

A valós szerzők azonosítását illetően ugyanakkor jelezte, hogy a Kormány megfontolja a felvetetteket, és esetleg hozzányúl a szöveghez annak plenáris megtárgyalása előtt. A 18. és a 42. módosítóval az ellenzék két párhuzamos verzióban azt proponálta, hogy a (3)(a) pontjában szereplő egyszerű „azonosítás” helyett a törvény akkor biztosítsa a weboldal működtetője számára a védelmet, ha a közlést sérelmező fél kapcsolatba is tud lépni a szerzővel (18. módosító), illetve „a jogi eljárás megindításához elegendő azonosító adat” áll rendelkezésére a közlés szerzőjéről (42. módosító). Djanogly elismerte, hogy a törvényjavaslat megfogalmazása alapot adhat olyan értelmezésre, mely szerint a weboldal működtetője akkor is mentesül a felelősség alól, ha a panaszosnak olyan azonosítót ad át, ami nem teszi lehetővé a szerző elleni fellépést, ezért a probléma „további megfontolását” ígérte.¹⁰²

Az ígéretet az időközben nagyrészt kicserélődött igazságügyi adminisztráció betartotta, és az új miniszter, Chris Grayling neve alatt a jelentési szakaszban olyan új bekezdést terjesztett elő, amely rögzíti, hogy egy-egy kifogásolt közlés szerzője csak akkor tekintendő azonosítottnak, ha a panaszosnak elég információ áll rendelkezésére a jogi eljárás megindításához (5. módosító).

Nem lépett viszont előre a Kormány a bizottsági vita és a jelentési szakasz közötti három hónapban a panasz eljárás részleteit szabályozó rendelettel. Az ellenzék ezt súlyos problémaként értékelte, olyannyira, hogy a jelentési szakaszban az egész paragrafust elutasító javaslatot indokolva Helen Goodman az első helyen említette a kritikák között.¹⁰³ A végeredmény felől nézve nehéz a kifogást megalapozatlannak minősíteni, hiszen amikor a rendelet végül elkészült, a vitákban érintett számos ponton eloszlatta a korábbi – a szabályozás lényegét is érintő – bizonytalanságokat, míg ismeretük nélkül egyes pontokon nem csak a képviselők érthették félre a Kormány szándékait. A szólásszabadság és az angolszász jog kapcsolatának egyik legtekintélyesebb szakértője, Eric Barendt a közösbizottsági szakasz lezárulta után írott tanulmányában azt jelezte előre, hogy a weboldalakat a készülő szabályozás arra ösztönzi majd, hogy egyre inkább

¹⁰⁰ Uo., 106. hasáb.

¹⁰¹ Uo., 110. hasáb.

¹⁰² Uo. 108, 111. hasáb.

¹⁰³ House of Commons i. m. (82. lj.) 313. hasáb.

csak azonosított felhasználók tartalmait legyenek hajlandóak megjeleníteni, mert ez biztosítja számukra a felelősség alóli mentesülést.¹⁰⁴ A rendelet tette világossá, hogy ilyen változás nem várható a törvény nyomán.

7.5. Az eltávolítás bírói elrendelésének lehetősége

Robert Flello a Goodman által emlegetett kiskapu bezárásának céljából a bizottságban NC2 számon új paragrafusra tett javaslatot. Ez az 5. paragrafus által biztosított védelmet gyakorlatilag újabb feltételhez kötötte volna. Azt tette volna lehetővé, hogy a panaszosok bírói úton töröltessek a kifogásolt tartalmakat. Flello szerint javaslata „arra tesz kísérletet, hogy drámai módon javítsa a jelenlegi 5. paragrafus” előírásait.¹⁰⁵ A javasolt konstrukció szerint a panaszos, amennyiben ügyében defamációs eljárásnak lenne helye – függetlenül attól, hogy azt megindította-e vagy sem, és függetlenül attól, hogy az a közlés szerzője, a weboldal működtetője, vagy mindkettő ellen irányul –, az adott tartalom törlését előíró végzésért fordulhat a bírósághoz. Az eljárásban a szolgáltató feladata a szerző értesítése (amennyiben az azonosítható), a bíró pedig a panaszos, illetve a szerző és/vagy a weboldal által megküldött írásos beadványok alapján dönt. A weboldalnak hét napja van a határozat végrehajtására. Amennyiben ezt elmulasztja, a közlésért úgy felel, mintha annak szerzője lenne (és így értelemszerűen nem hívhatja fel az 5. paragrafust). A bizottsági vitához hozzászóló Slaughter képviselő szerint a cél itt az, hogy ne maradjanak elérhetőek olyan tartalmak, amelyek szerzői kívül esnek a brit joghatóságon.¹⁰⁶ A szöveg – amelyhez hasonló értelmű módosításokat javasolt a Munkáspárt a 10. paragrafushoz is – ugyanakkor, mint láttuk, minden egyéb szituációra is érvényes rendelkezést tartalmazott.

A bizottságban Djanogly a Kormány nevében elutasította a javaslatot. A válaszdokumentumban előadottakhoz hasonlóan arra hívta fel a figyelmet, hogy annak „jelentős erőforrás-következményei lennének” a bíróságokra nézve. Azt is hangsúlyozta, hogy az eljárásban nem állna a megalapozott döntéshez elégséges bizonyíték a bíróságok rendelkezésére, illetve hogy az mindenképpen a kívánatosnál hosszadalmasabbá tenné a törlés folyamatát. A Munkáspárt és a Kormány koncepciója közötti leglényegesebb eltérésre így mutatott rá:

„[O]lyan mechanizmust kívánunk kialakítani, amely lehetővé teszi, hogy a felek a bíróság bevonása nélkül megoldják az ügyet. (...) Ahol a panaszos és a szerző kontaktusba kerül, de nem jutnak egyezségekre a továbbiakról, a tartalom elérhető marad a weboldalon, de megítélésünk szerint ez így helyes addig, amíg a bíróság nem dönt.”¹⁰⁷

A javasolt új paragrafussal párhuzamosan Flello az 5. paragrafust is kiegészítette volna olyan módon, hogy egyértelmű legyen: a bíróság akkor is elrendelheti a kifogásolt közlések törlését, ha a szolgáltató ezt valamilyen okból magától nem teszi meg (a bizottságban beterveztett

¹⁰⁴ BARENDT i. m. (9. lj.) 119.

¹⁰⁵ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 114. hasáb.

¹⁰⁶ Uo., 115. hasáb.

¹⁰⁷ Uo., 118. hasáb.

44. és 45. módosító). A kormányjavaslat Fello szerint azon a feltételezésen alapul, hogy a weboldalak felelősen járnak el, míg az általa indítványozottak arra az esetre is felkészülnek, ha ez nem így történik.¹⁰⁸ A Munkáspárt képviselői a vitában a Google magatartását hozták fel példaként (hónapokig tartott, amíg egy panaszosnak sikerült eltávolíttatnia a sértő tartalmakat), illetve egy iráni weboldalon megrágalmazott brit állampolgár esetét (megfenyegették, miután brit jogászok tanácsára Iránban próbált perelni), az azonban valójában nem derült ki, hogy a javasolt módosítás hogyan érné el, hogy a brit joghatóság által nem érintett szereplők eleget tegyenek a brit bíróságok döntéseinek.¹⁰⁹ Slaughter képviselő utalt rá, hogy egyes tényállások esetén – ilyen a gyermekpornográfia – a brit hatóságok rendelkezésére áll az oldalak blokkolásának lehetősége, de hozzátéve, hogy ez „nyilvánvalóan komoly lépés, és szükség van az egyensúlyra”, nem vetette fel, hogy ezt az eszközt defamációs ügyekben is alkalmazni kellene.¹¹⁰ Djanogly a bizottságban az indítvány visszavonását kérte, jelezve, hogy a Kormány megvizsgálja, szükség van-e további előírás beépítésére annak érdekében, hogy a weboldalak sikeres panaszok nyomán mindenképpen töröljék az érintett tartalmakat.¹¹¹

A jelentési szakaszban Grayling miniszter új paragrafusra tett javaslatot (NC1) az ellenzék által felvetetteket részben adresszáva. Eszerint – nem csak az 5. paragrafus által érintett ügyekben – a törvény rögzítené, hogy a bíróságok a felperes pernyertességét hozó defamációs ügyekben elrendelhetik az érintett közlések törlését a weboldalokról. A Kormányt képviselő Jeremy Wright a vitában elmondta, a Kormány szerint ritkák lesznek az olyan esetek – ideértve azokat is, amikor a szerzőnek nincs technikai lehetősége az általa írottak törlésére –, amelyekben a rendelkezés felhívása szükségessé válik, de indokoltnak találták beillesztését annak érdekében, hogy a döntések végrehajtása ne ütközzön semmilyen nehézségbe.¹¹²

A jelentési szakaszban Wright nyíltan elismerte az ellenzék itt is megismételt kritikájára válaszolva, hogy a Kormánynak egyelőre nincsen általános, és különösen nincsen unilaterális megoldása arra, hogy a brit joghatóság által nem érintett természetes és jogi személyekre kiterjessze a törvény és a brit bírósági ítéletek érvényességét.¹¹³ Feltűnő, hogy ilyen megoldást az ellenzék sem mutatott be a számos módosító javaslat egyikében sem.

7.6. A panasz eljárás jellege és menete

A Fello által a bizottságban benyújtott 22. módosító a törvényjavaslat panaszértesítésről szóló bekezdését úgy egészítette volna ki, hogy a közlést kifogásoló félnek már a panasz megküldése előtt a bírósághoz kelljen fordulnia, és csak az az értesítés feleljen meg a jogszabálynak, amit a bíró a számottevő kár mércéje, és egyéb paraméterek alapján megalapozottnak talál. Fello indoklása szerint a módosítás „drámai javulást” eredményezne a törvény szövegében, mivel

¹⁰⁸ Uo., 114. hasáb.

¹⁰⁹ Uo., 115. hasáb.

¹¹⁰ Uo., 117. hasáb.

¹¹¹ Uo., 118. hasáb.

¹¹² House of Commons i. m. (82. lj.) 309. hasáb.

¹¹³ Uo., 318. hasáb.

enélkül az a fennállónál is szűkebb védelmet biztosít a weboldalak működtetői számára. Az „akár elektronikus úton is lefolytatható” bírói ellenőrzés a képviselő szerint a törvény céljának megfelelően „elijeszti a triviális és zaklató jellegű” kereseteket.¹¹⁴

A ‘panaszértésítés’ (*notice of complaint*) a szintén Fello által a bizottság elé terjesztett 10. módosító alapján – a közösbizottsági jelentéssel összhangban –, így a kormányjavaslatban megfogalmazottól eltérő tartalommal is bírt volna. Eszerint panaszértésítés nemcsak az adott közlést sérelmező személy által a weboldal működtetőjéhez intézett bejelentés, hanem az a nyilvánosan, az eredeti közléssel azonos felületen publikálendő tájékoztató is, ami a panasz beérkezése és az ügy lezárása közötti időszakban az adott tartalommal találkozó felhasználókat annak kifogásolt mivoltáról informálja. Mint láttuk, a Kormány az utóbbit, a megvalósítás gyakorlati nehézségeire hivatkozva, nem tartotta üdvös megoldásnak, a Fello-féle módosítók azonban visszahozták volna, úgy, hogy a kétféle értesítésre azonos követelmények vonatkozzanak. Figyelemre méltó, hogy a Közösbizottság jelentése a nyilvános panasztájékoztató publikálásának kötelemét még nem kötötte volna bírói határozathoz, hanem minden olyan panaszra nézve automatikusan előírta volna, amelynek a szerzője azonosított, illetve felszólításra „haladéktalanul” azonosítja magát.¹¹⁵

A panasztájékoztató publikálására vonatkozóan Djanogly ugyancsak megismételte a válaszdokumentumban foglaltakat, miszerint az elképzelés olyan „gyakorlati és technikai nehézségekkel jár”, amelyek lehetetlenné teszik megvalósítását. Arra is felhívta a figyelmet, hogy a 10. módosító szövege szerint a weboldalak működtetői elsődleges kiadónak lennének minősítendőek, ha nem tesznek eleget az ott előírtaknak – ez pedig szöges ellentétben áll a rendszer önkéntes jellegével.¹¹⁶ A panaszértésítés bírói végzéshez kötése „komoly késedelmet és költséget jelentene a panaszos számára, ami szükségtelen, ha a szerző hozzájárul a törléshez”. A Kormány szerint az sem helyes, ha olyan bírósági eljárás dönt egy-egy közlés sorsáról, amelyben a feleknek nincs alkalmuk részletesen előadni álláspontjukat, sőt, a bepanaszolt fél adott esetben nem is értesül az eljárás tényéről.¹¹⁷

7.7. A moderálásra vonatkozó szabályozás

A védelem további kvalifikálását eredményezte volna a Munkáspárt képviselői által a bizottság elé terjesztett 17. és 46. módosítóban párhuzamosan, némileg eltérő tartalommal megfogalmazott elképzelés is. A módosítás arra irányult, hogy a törvény *expressis verbis* rögzítse, hogy az 5. paragrafus által nyújtott védelem akkor is fennáll, ha a weboldal működtetője utólag moderálja a kommenteket, kivéve, ha a moderálás révén vált defamálóvá a közlés (46. módosító). Illetve, ha a moderálás révén érdemben súlyosbítja a közlés defamáló jellegét, megszünteti azt a lehetőséget, hogy a szerző valamely érvényes védelemre hivatkozzon egy esetlegesen ellene induló kereset során, vagy érdemben „kiterjeszti a kifogásolt közlések nyilvánosságának mér-

¹¹⁴ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 98–99. hasáb.

¹¹⁵ Joint Committee on the Draft Defamation Bill i. m. (58. lj.) 55–56.

¹¹⁶ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 107. hasáb.

¹¹⁷ Uo., 111. hasáb.

tékét” (17. módosító). A Kormány képviselője a bizottságban megerősítette, hogy egyetért a Közösbizottság által megfogalmazott céllal, és bátorítani kívánja a felelős moderálás gyakorlását. Djanogly szerint ugyanakkor a törvényjavaslat eleve egyértelművé teszi, hogy a moderálás nem zárja ki a védelem alkalmazását, azt pedig, hogy a működtető olyan mértékben módosított-e egy-egy közlést, hogy már annak szerzőjeként kell tekinteni rá, helyesebb a bíróságok megítélésére bízni.¹¹⁸ Úgy vélte, a módosítás csak bonyolítaná az előírásokat, ráadásul az érdemi kiterjesztés mércéjével éppenséggel túlzottan védené a weboldalak működtetőit.¹¹⁹

A bizottsági vita fényében némileg meglepő módon Grayling miniszter a jelentési szakaszra olyan új bekezdésre tett javaslatot, amely kimondja, hogy a weboldal működtetője által felhívható védelmet „önmagában” nem dönti meg, ha a kifogásolt közléseket moderálták (6. módosító). A módosító jóval szűkszavúbb, mint a Fello által a bizottságban előterjesztett 17-es, nem szerepelnek benne a weboldal működtetőjének magatartására vonatkozó szűkítő feltételek. Ugyanakkor – a Djanogly által a bizottságban elmondottakkal összhangban – megfogalmazásával nyitva hagyja a lehetőséget, hogy a bíróságok vizsgálják a működtető tényleges szerepét. Wright a jelentési szakasz vitájában is megerősítette, hogy létezhetnek olyan esetek, amelyekben a weboldal működtetője „túl messzire megy” a moderálás során, és éppen e beavatkozás révén válik egy-egy közlés defamálóvá, de a Kormány továbbra sem tartja szükségesnek, hogy megkösse a bíróságok kezét e szempont mérlegelését illetően.¹²⁰

A fentebb tárgyaltak jelentőségét kiemeli az a tény, hogy ha a paragrafus más szerkezetű definíciós megoldást választ, a moderálásra vonatkozó szabályozás nem szolgálhatta volna az elérni kívánt célt. A szerkesztői-kiadói és az elektronikus kereskedelmi paradigma következetes, a hagyományokhoz és ezzel összefüggésben a joggyakorlathoz hű alkalmazása kizárja, hogy a felhasználói tartalmakat moderáló szolgáltató mentesüljön a felelősség alól. A moderálás könnyen tekinthető a szerkesztés egy formájának, aki pedig moderál, annak vitathatatlanul tudomása van arról, amit moderált. Az ezekre a paradigmákra épülő szabályozás és ítékezés ennek megfelelően arra ösztönzi a weboldalak működtetőit, hogy ne moderáljanak, legfeljebb csak akkor – akkor viszont mérlegelés nélkül –, ha a tartalmakra vonatkozó kifogást kapnak kézhez. (Ez a dinamika egyértelműen érvényesül Magyarországon, ahol a kommentek moderálására egyre kevesebb weboldal vállalkozik, miközben a felhasználói hozzászólások egyre durvább hangvételét változatos források mutatják be súlyos, társadalmi szintű problémaként.) A brit jogalkotók úgy látták, mindez ellentétes a társadalom érdekével, amit az szolgálna, ha az internetes eszmecsereket a szolgáltatók igyekeznének a lehetőségekhez képest civilizált keretek között tartani.

Természetesen felvethető – és mint láttuk, a vitákban fel is vetődött –, hogy a felelősségi viszonyok összefüggésében nem ‘helyes’ letérni a korábbi paradigmák által kijelölt útról, még akkor sem, ha a moderálást egyébként üdvösnek tekintjük. Ha az újságok felelősek az olvasói levelekért, miért nem felelősek a weboldalak legalább a moderált kommentekért? Ezt a megközelítést részben, mondjuk így, jogpozitivistá érvekkel lehet alátámasztani, vagyis azzal, hogy a jog ezt írja elő, tehát így is kell lennie. Ezek azonban automatikusan érvényüket veszítik, ha, mint esetünkben, az ellentétes verzió is törvényi alapot kap.

¹¹⁸ Uo., 121. hasáb.

¹¹⁹ House of Commons Public Bill Committee i. m. (76. lj.) 85–86. hasáb.

¹²⁰ House of Commons i. m. (82. lj.) 310. hasáb.

Az olvasói levelek szerkesztését és az internetes kommentek moderálását azonos jellegű cselekménynek tekintve másik lehetséges érvként felmerül: mi indokolja a párhuzamos szabályozást? Erre a válasz természetesen az, hogy az analógia érvénye rendkívül korlátozott. A kommentek és az olvasói levelek közötti alapvető különbségeket másutt már bemutattam, így itt csak azt emelem ki, hogy ezek a különbségek a kommentek moderálása által sem tűnnek el, valamint hogy a két jelenség az idő előrehaladtával egyre kevésbé tűnik analógnak.¹²¹ A felhasználói tartalmak kezelésére a weboldalak működtetői változatos és összetett, a klasszikus kapuőr-modellre gyakran már nyomokban sem emlékeztető megoldásokat dolgoznak ki. Az úgynevezett *crowdsourcing* aktív (hozzászólásokkal kapcsolatos kifogások bejelentése, hozzászólások vagy hozzászólók minősítése stb.) és passzív (felhasználói viselkedés, olvasottság stb. elemzésére építő algoritmusok) formái mellett és ezekkel kombinálva, ugyancsak számtalan variációban léteznek olyan rendszerek, amelyekben a moderálásnak nevezhető funkció felhasználófüggő módon működik, vagyis a weboldal egyik látogatója – a saját maga által beállított paraméterek és/vagy a weboldal beállításai alapján – nem találkozik bizonyos tartalmakkal, míg a másik igen.¹²²

8. A defamációs törvényjavaslat a Parlament Felsőházában

8.1. Módosítások

A törvénytervezetet 2012. október 9-én tárgyalta második olvasatban a Lordok Háza, a bizottsági vita december 17-én és 19-én, majd 2013. január 15-én és 17-én folyt. (A törvénytervezetet tárgyaló felsőházi nagybizottságban bármely képviselő részt vehet. A tervezetről állandó bizottsági viták is folytak, az ezekben elhangzottak feldolgozása azonban sajnos szétfeszítené jelen tanulmány terjedelmi korlátait.) A jelentési szakaszra február 5-én, a harmadik olvasatra február 25-én került sor. A jogszabály elfogadása tavasszal egy ideig kétségesnek tűnt, mivel a Felsőház olyan kiegészítéseket indítványozott, amelyek a 2012 novemberében lezárult, a brit média működésének diszfunkcióival, normasértéseivel foglalkozó úgynevezett Leveson-jelentés egyes ajánlásait beépítették volna a Defamációs Törvénybe.¹²³ A Kormány és az Alsóház ellenzte az elképzelést, amelytől intenzív egyeztetések után végül elálltak a felsőházi képviselők. Így április 16-a és 24-e között sor kerülhetett az utolsó részleteket véglegesítő úgynevezett 'ping-pong' szakaszra a két ház között, majd ennek zárulta után egy nappal a törvény uralkodói aláírására is.

A Felsőház munkája az 5. paragrafust három új bekezdéssel gazdagította. Ezek egyike a panaszeljárást szabályozó rendelet pozitív parlamenti megerősítését írja elő a tervezetben szereplő negatívval szemben – vagyis a képviselők előzetesen szavaznak róla, nem csak az utólagos megsemmisítés lehetősége áll rendelkezésükre. A másik arról szól, hogy a rendelet megállapít-

¹²¹ NÁDORI i. m. (43. lj.) 323.

¹²² Lásd például Trollszelidítés a Mandineren. *Mandiner Blog*, 2012. augusztus 17. http://mandiner.blog.hu/2012/08/17/trollszelidites_a_mandineren; Néhány mondat a függő kommentezésről, amivel most szembesültök. *Cink*, 2014. augusztus 21. <http://cink.hu/nehany-mondat-a-fuggo-kommentezesrol-amikkel-most-szem-1624891365>

¹²³ Magyarul lásd: DEBRECZENI-RASKÓ Gabriella: A Leveson Inquiry. *In Medias Res*, 2014/1. 146–175.

hat olyan szabályokat, amelyek szerint „olyan értesítéseket, amelyek nem panaszértesítések, panaszértesítésként kell kezelni” – vagyis a weboldal működtetőjének az értesítés hiányosságairól tájékoztatnia kell a panaszost, és lehetőséget kell biztosítania a hiánypótlásra. A harmadik pedig arról, hogy a paragrafus által biztosított védelem megdőljön, ha a panaszos bizonyítani tudja, hogy a weboldal működtetője rosszhiszeműen járt el. Az alábbiakban az utóbbival foglalkozom részletesebben, míg a felsőházi vitákban elhangzottakra – az alsóházi vitában kifejeződött problémakörökhöz igazodva – csak akkor térek ki, ha a korábban már ismertetettekhez képest érdemi újdonságot tartalmaztak.

8.2. A tömeges névtelen szólás felelősségi viszonyai

Az annak idején a Közösbizottságot elnöklő Lord Mawhinney¹²⁴ ékesszólóan rekapitulálta a testület azonosítatlan szerzők által írott közlésekre vonatkozó álláspontját. Úgy ítélte meg azonban, hogy a törvénytervezet nem mozdítja elő a kívánatos kulturális változást:

„Nem látok semmit a tervezetben, aminek akár érintőlegesen köze lenne ahhoz, amit a névtelen defamációval kezdeni kéne. A bizottságban nem voltunk meggyőződve (a pontos teendőkről), óvatosak voltunk, de elmondom a miniszternek, hogy én mit szeretnék. Differenciálódást szeretnék, kulturális változást az országban, hogy valamikor a jövőben eljussunk oda, hogy ami nincs aláírva, azt ne is vegye komolyan senki. (...) Lehet, hogy ez a folyamat öt évig tart, lehet, hogy tízig. Mindenesetre amíg valaki elő nem áll egy jobb módszerrel arra, hogy defamációs védelmet nyújtsunk azok (ellen), akik névtelenek szeretnek maradni az interneten, próbáljunk olyan helyzetet teremteni, amiben (az ilyen közlésekre) ügyet sem vet senki. Ez legalább a védelem egy fajtája. Boldogan visszavonulok, ha a miniszter jobb megoldással áll elő, de nem látok ilyet a tervezetben.”¹²⁵

Nem magától értetődő, hogy a Kormány konstrukciója olyan mértékben tér el a Közösbizottság által proponálttól, ami indokolja Mawhinney kijelentését. A leglényegesebb eltérés minden bizonnyal az, hogy a Közösbizottság kötelező, míg a Kormány önkéntes rendszert vizionált, de mint látni fogjuk, a kritika nem egyszerűen erre vonatkozott.

A civilben filozófus, független Baroness O'Neill (aki a Sense About Science kuratórium tagjaként is érintett volt a reformban) a második olvasatkor esszéértékű felszólalásban fejtette ki hasonló álláspontját. Elmondta, hogy az internet előtti világban könnyű volt különbséget tenni a pletyka és a 'publikáció', vagyis az olyan tartalom között, amelyért valaki felelősséget vállal. A defamáló pletykákat viszonylag könnyű volt kezelni és visszaszorítani, társadalmi megítélésük egyértelmű és egyértelműen negatív volt, viszont csak kivételesen vezettek jogi esetekhez. A globális elérést biztosító anonim kommunikáció lehetősége mindezt megváltoztatta, a defamáló közlések terjesztését és terjedését sokkal könnyebbé tette. A képviselő szerint a sza-

¹²⁴ A belfasti születésű tory politikus, Brian Mawhinney 1979-től 2005-ig volt alsóházi, azóta felsőházi képviselő, az uralkodó tanácsadó testülete, a *Privy Council* tagja. A kilencvenes években miniszteri és a pártelnöki funkciót is betöltött, 2003 és 2010 között pedig az angol *Football League* elnöke volt.

¹²⁵ House of Lords i. m. (46. lj.) 948. hasáb.

bályozásnak ezért el kell különítenie a védelemre érdemes, közérdekű kommunikációt az érdemtelen kvázi-kommunikációtól. Utóbbi jellemzője, hogy eredete, kiindulópontjai és szerzői rejtve maradhatnak, így módszereik, feltételezéseik, állításai és csúsztatásai meg sem kérdőjelezhetőek, míg az előbbi őszinte, ellenőrizhető és megvitatható. A – Karl Poppertől idézett – társadalmi nyíltság közérdek, de a névtelen kommunikációban megnyilvánuló „puszta közlés” a nyíltság „unintelligens”, ezért a közérdek alapján önmagában védelemre nem érdemes formája. O’Neill az interneten „lebegő” tartalmak megítéléséhez hármas kritériumrendszert ajánl: hozzáférhetőség, érthetőség, megítélhetőség. Mindaz, ami nem felel meg mindhárom feltételnek, márpedig a névtelen forrásból származó internetes tartalmak értelemszerűen elbuknak a megítélhetőség vizsgáján, a kvázi-kommunikáció kategóriájába sorolandó, és csak kivételes esetekben – ilyen lehet az investigatív újságírás néhány „különösen érzékeny” típusa – méltó a valódi kommunikációval azonos szintű védelemre. A képviselő szavai az 5. mellett a 4. (közérdekű közlések védelme) és a 6. (tudományos közlések védelme) paragrafus érdemét is érintették.¹²⁶ A hármas feltételrendszerrel ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy azt a *Royal Society* kifejezetten a tudományos kommunikáció kontextusában dolgozta ki, így a névtelen felhasználói tartalmakra való alkalmazhatóságuk inkább izgalmas továbbgondolásra, semmint változtatás nélküli érvényesítésre alkalmas.¹²⁷

Új ötlettel állt elő a második olvasatkor az ország korábbi főmeteológusa, a munkáspárti Lord Hunt, aki saját bevallása szerint a vita előtt nem kísérte figyelemmel a törvénytervezet sorát. A képviselő szerint az 5. paragrafusnak intézkednie kellene arról, hogy létrejöjjön egy „defamációs weboldal”, amelyen a vitatott tudományos és technikai kérdésekről eszmecsere folyhat. Ilyen problémákat érintő ügyekben nem indulhatna addig bírósági eljárás, amíg a weboldalon a törvényben meghatározott ideig, például három hónapig nem tárgyalták ki az adott kérdést.¹²⁸

Az 5. paragrafus továbbra is vitatott voltát jelezte, hogy a munkáspárti Lord Browne és Baroness Hayter, valamint a liberális demokrata Lord Phillips jegyzőkönyvileg bejelentette, hogy amikor a bizottság paragrafusonként szavaz, nem fogja támogatni azt. Phillips ugyanakkor később visszakozott, és a bizottság egy módosítással tovább is engedte a paragrafust. Hayter a bizottsági vitában azt mondta, a weboldalok felelősségi viszonyait ugyanúgy kellene szabályozni, mint a könyvesboltokét: nem felelősek az általuk terjesztett defamáló közlésekért mindaddig, amíg azokról bírósági ítélet nem születik, kivéve, ha a panaszos nem tudja azonosítani a szerzőt, és így fellépni sem tud ellene. Nem érintette ugyanakkor azt a nyilvánvaló különbséget, hogy a könyvterjesztés viszonyai között igencsak ritkán áll elő az utóbbi situáció.¹²⁹ Lord Phillips arról beszélt, hogy az újságok nem hivatkozhatnak arra, hogy az általuk közölt olvasói levelekért csak a beküldők tartoznak felelősséggel.¹³⁰ Az ő, módosító indítványokban is mani-

¹²⁶ Uo., 956–958. hasáb.

¹²⁷ *The Royal Society, Science as an Open Enterprise*. 2012. https://royalsociety.org/~media/royal_society_content/policy/projects/sape/2012-06-20-saoc.pdf

¹²⁸ House of Lords i. m. (46. lj.) 977–978. hasáb.

¹²⁹ House of Lords: *Defamation Bill – Committee (Second Day)*. 2012. december 19. GC568. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldhansrd/text/121219-gc0001.htm#12121959000489>

¹³⁰ Uo., GC571. hasáb.

felesztendő álláspontjukra is igaz, hogy összességében a tervezet alapkoncepcióját, a felelősségi viszonyok konstrukcióját támadták. Javaslataikkal alább részletesen foglalkozom.

A paragrafust olyan kritika is érte, amely szerint az nem felel meg kellőképpen vállalt céljának, vagyis nem csökkenti érdemben a fennálló jog szólásszabadságot dermesztő hatását. Lord Lester a Mumsnet új állásfoglalását idézte, mely szerint a tervezett panasz eljárás ahhoz fog vezetni, hogy a weboldalak továbbra is különösebb mérlegelés nélkül eltávolítják a kifogásolt tartalmak zömét. A Mumsnet kifejtette:

„Úgy érezzük, a törvényhozók egyelőre nem mérték fel teljes mértékben, hogy a hozzánk hasonló társaságok számára nem a súlyosan bántó vagy defamáló posztok jelentenek problémát; ezekről, amint tudomást szerzünk róluk, könnyen döntünk és gyorsan tudunk intézkedni. A nehéz ügyek szinte mindig azok, amelyek viszonylag kisebb érdeklődést váltanak ki, és olyan kijelentésekre vonatkoznak, amelyek – bár a panaszos számára potenciálisan hátrányosak – a nagyközönség tagjainak őszinte, rossz szándéktól mentes véleményét tükrözik. Nem érezzük helyesnek, ha ilyen esetekben a Mumsnet adminisztrátorainak vagy felhasználóinak kell a jogi szakértő szerepét betölteniük (...). Úgy véljük, nem igazságtalan és nem jelent aránytalan terhet, ha ilyenkor a panaszosnak – aki végül is a tények birtokában van – kell a minimális információkkal alátámasztania (panaszát).”¹³¹

A felsőházi vitában korántsem a képviselők pártállása szerint alakultak ki a frontok. A korábban évtizedekig gyakorló jogásként defamációs ügyekben is működött Lord Phillips fellejtéseit hangsúlyosan vitatta párttársa, Lord Allan (civilben a Facebook európai közpolitikai igazgatója) és a tory Lord Lucas (civilben a *Good Schools Guide* című iskolaminősítő weboldal kiadója). Amikor Allan arról beszélt, hogy az internetes kommenteket érdemes a kocsmai, piaci vagy éppen sporteseményeken zajló beszélgetésekhez hasonlóan kezelni, Phillips és Mawhinney szinte kórusban mondott ellent neki. Phillips szerint „bizarr”, Mawhinney szerint „tarthatatlan” az álláspont, mivel senkit nem érdekel, mi egy közlés forrása, ha egyszer huszonnégy óra alatt elterjedhet az egész világon. Érdekfeszítő lett volna megtudni, hogy utóbbi hogyan egyezteteti össze ezt a véleményét az éppen a közlések szerzői és kontextusa alapján differenciálódást és kulturális változást váró korábbi álláspontjával. Ám ennek kifejtésére egyelőre nem került sor – talán mert a levezető elnök Lord Brougham arra figyelmeztetett, hogy közeleg a karácsonyi szünet, illendő lenne mihamarabb lezárni az ülésnapot.¹³²

¹³¹ House of Lords: *Defamation Bill – Committee (3rd Day)*. 2013. január 15. GC188–189. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldhansrd/text/130115-gc0001.htm#13011552000082>

¹³² House of Lords i. m. (129. lj.) GC574–575. hasáb.

8.3. Definíciók és más jogszabályokhoz való viszony

Lord Browne és Baroness Hayter a bizottsági szakasz előtt benyújtott módosítóval a „weboldal működtetője” helyett az „elektronikus platform működtetője” kifejezést javasolta (23A). Hayter a bizottságban elmondta, hogy a módosító célja a szondázás, betervezői a Kormány reakciója alapján meg kívánják győződni arról, hogy a tervezetben szereplő megfogalmazás a Kormány korábbi jelzéseinek megfelelően kiterjed a Facebookra, a Twitterre és a különböző blogokra is.¹³³ Lord Allan a szakértő magabiztosságával hívta fel a figyelmet arra, hogy két-három éven belül eljön az az idő, amikor az internetes tartalmak zömét már nem webböngészőkön át éri el a felhasználók.¹³⁴ A bizottságban a Kormány nevében felszólaló Lord Ahmad visszadobta a labdát: részben elmondta, hogy a javasolt definíció legalább annyi félreértésre adna okot, mint az eredeti, részben jelezte, hogy a Kormány nyitott bármilyen konkrét javaslatra, ami jobban megfelel az internet folyamatosan változó körülményeinek.¹³⁵ Ilyen szövegszerűen nem érkezett, a megfogalmazás a jogszabály része lett. Baroness Hayter viszont köszönettel vette, hogy Lord Allan hozzászólásából kiderült számára, hogy a Facebook valóban weboldalnak tekinthető.¹³⁶

Az egyébként az egész törvényt egy „fenomenálisan sikeres politikai kampány” eredményének minősítő kommentátorok ettől függetlenül azt feltételezik, hogy a közösségi oldalak esetében konkrét ügyekben vita tárgyát képezheti majd, hogy mely szereplő tekintendő működtetőnek, az „internetes platformok gyorsan változó jellegére” tekintettel ezzel együtt „értelmesnek” minősítik a megoldást.¹³⁷ Az is felmerült, hogy a meghatározás keretén kívül maradnak a nem webes böngészőn át elérhető szolgáltatások, például bizonyos mobil tartalmak.¹³⁸ Utóbbi kontingencia nyilván megelőzhető lett volna azzal, ha a paragrafus weboldalak helyett mondjuk hálózati oldalakról szól. A jogalkalmazás számára azonban így is adott a lehetőség, hogy a webet ebben az esetben ne technológiai, hanem kulturális/funkcionális fogalomnak tekintse. A megoldás, ahogyan már utaltam rá, nemcsak praktikus, hanem elvi jelentőséggel is bír. A megszámlálható tömegmédiá világhoz kötődő fogalmaktól való eloldás alapozza meg, hogy a szabályozást ne kösse a szükségszerűen elégtelen analógiák béklyója (mint a szerkesztőkkel és kiadókkal foglalkozó 1996-os Defamációs Törvényt). Azonban ne is járjon úgy, mint az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések, ahol a precíznek szánt, a szolgáltatói szerepet és magatartást klasszifikálni igyekvő definíciók egyértelmű viszonyok helyett sokkal inkább folyamatos, a szereplők számára kiszámíthatatlan kimenetelű értelmezési kényszert hoznak magukkal.

Lord Lester a bizottsági szakasz előtt benyújtott 26. módosítóval azt írta volna elő, hogy a panaszértésítésben annak is szerepelnie kelljen, hogy a panaszos szerint miért jogsértő – tehát nem pusztán defamáló – a kifogásolt közlés. A képviselő szerint a változtatás a Mumsnet által jelzett, fent idézett problémát adresszáta volna, egyúttal közös nevezőre hozta volna az 5. pa-

¹³³ Uo., GC565. hasáb.

¹³⁴ Uo., GC575. hasáb.

¹³⁵ House of Lords i. m. (131. lj.) GC190. hasáb.

¹³⁶ Uo., 215. hasáb.

¹³⁷ Alastair MULLIS – Andrew SCOTT: Tilting at Windmills: The Defamation Act 2013. 77 *The Modern Law Review*, 2014. 108.

¹³⁸ PRICE–MCMAHON i. m. (18. lj.) 93.

ragrafust az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezésekkel. A Kormány ugyanakkor úgy látta, hogy a módosítás szükségtelenül bonyolítaná az eljárást, és a laikus panaszosokat arra szorítaná, hogy már az értesítés megfogalmazása előtt jogi segítséget kelljen kérniük. A két jogszabály összevezetését, azok eltérő céljaira tekintettel, továbbra sem tartották szükségesnek, azt viszont Lord Ahmad Lord Browne közbevetése nyomán jelezte, megfontolják, hogy a rendelet kiköszön-e ellenkező irányú, de hasonló értelmű feltételt a weboldalak számára, vagyis nekik kelljen bizonyítani az állítás jogszerű voltát, amennyiben igénybe akarják venni a védelmet.¹³⁹ Ez természetesen szembement volna a szabályozás lényegével, így nem is valósult meg.

8.4. Az azonosítás és a panasz eljárás önkéntessége

Lord Lester és a Munkáspárt vezérszónoka, Lord Browne a második olvasatkor egyaránt úgy foglalt állást, hogy a panasz eljárást szabályozó rendelet a szabályozás lényegéhez tartozik, így az a helyes, ha a Parlament fogadja majd el.¹⁴⁰ Ezt az álláspontot a bizottsági vitában többen visszahangozták, és mint fent utaltam rá, a Kormány – a Lord McNally által a bizottsági szakasz előtt beterjesztett 28. módosítóval – a magáévá is tette.

A független Viscount Colville a második olvasatkor úgy vélte, hogy a panasz eljárás arra is alkalmas lehet, hogy ebben érdekelt felek alaptalan defamációs panaszok segítségével próbálják felfedni a whistleblowerok kiletét.¹⁴¹ (A felvetés inkább elméletileg érdekes, hiszen, mint láttuk, a tervezett szabályozás a szerzőkre bízta, hogy átadják-e adataikat a panaszosnak.)

Lord Mawhinney a bizottsági szakasz előtt olyan indítvánnyal állt elő, amely azt mutatta, hogy a fent idézett szónoklatában jelzett öt-tíz évet nem kívánja kivárni. A – saját bevallása szerint gondolatébresztőnek szánt, a bizottsági vita végeztével vissza is vont – 30. módosítóval olyan új paragrafust javasolt, amely egyszerűen megtiltotta volna az üzemeltetőknek, hogy nem azonosított forrásból származó tartalmakat bármely weboldalon megjelenítsenek. A bizottsági vitában derült ki, hogy a képviselő a fentebb ellentmondásosnak nevezett két megközelítést alternatívaként szerepelteti. Mint mondta, az azonosítatlan kommunikáció kezelésének egyik lehetséges módja annak törvényen kívül helyezése, a másik pedig a már sokat emlegetett kulturális változás.¹⁴² Az indítványra, annak szonda jellegétől függetlenül, a jegyzőkönyvön is átsütő méltatlansággal reagált Lord Lester, aki elmondta, hogy a kínai internetszabályozás pontosan ilyen rendelkezést foglal magában, a célja pedig az, hogy az állam azonosítani és ezáltal üldözni tudja a hatalomgyakorlását bírálókat.¹⁴³ Lord McNally a Kormány nevében udvariasan azt mondta, „tanulmányozni fogja” a kérdést, de hozzátette, hogy az elképzelés messze túlmutat a defamációs jog keretein, ahogyan azt is, hogy egyesek szerint a jogalanyoknak „hagyományosan mindig is rendelkezésükre állt a lehetőség, hogy névtelenül vagy álnéven fogalmazzák meg kritikáikat”.¹⁴⁴

¹³⁹ House of Lords i. m. (131. lj.) GC202., GC220. hasáb.

¹⁴⁰ House of Lords i. m. (129. lj.) 954., 939–940. hasáb.

¹⁴¹ Uo., 944. hasáb.

¹⁴² House of Lords i. m. (131. lj.) GC225–226. hasáb.

¹⁴³ Uo., GC227. hasáb.

¹⁴⁴ Uo., GC230. hasáb.

Mawhinney-énél puhábbnak minősíthető, de hasonló irányultságú javaslat érkezett az elenzéktől is. Lord Browne és Baroness Hayter az Alsóházban Helen Goodman által már elővezetett elképzelést némileg új köntösbe öltöztetve azt proponálta a bizottsági szakasz előtt benyújtott 25B számú módosítóval, hogy a panaszjárásról szóló rendelet kötelezhesse a felhasználói tartalmak szerzőit, hogy azonosságukat felfedjék a weboldalak működtetői és a panaszosok előtt. 25A számon a képviselők egy, az Alsóházban ugyancsak Goodman által erőltetett intézményt is kodifikáltak volna, és kötelezővé tették volna a weboldalak számára, hogy feltűnő helyen és módon jelenítsék meg a panaszértesítések fogadására hivatott elektronikus levélcímet. (Lord Allan ide vonatkozóan is kiemelte, hogy a technológia mennyire változékony, és felhívta a figyelmet arra, hogy a fiatalok már szinte egyáltalán nem kommunikálnak e-mailen, ahogyan a tömegeket elérő weboldalak esetében is a lehető legkevésbé praktikus megoldás az egyéb lehetőségek helyett éppen az e-mailhez ragaszkodni.¹⁴⁵) Mint a bizottsági vitában Hayter visszautalt rá, az Alsóházban Djanogly úgy érvelt, hogy a Kormány szerint a weboldalak eleve érdekeltek lesznek abban, hogy megkönnyítsék a panaszosok számára a kapcsolatfelvételt, ezért nincs szükség arra, hogy ezt a törvényt külön előírja.¹⁴⁶ Hayter szerint:

„Nem akarjuk, hogy a defamáltak, ahogyan ezt a kormány vázlata [ti. a rendelet alapjainak először az alsóházban bemutatott összefoglalója] sugallja, házról házra járjanak, az egyik helyen várjanak 72 órát, a másikon hét napot, hogy aztán minden bizonnyal a bírósághoz kelljen fordulniuk, mielőtt egyáltalán megtudják, ki írta a vélelmezett hírnevsértő posztot, vagy azt, hogyan léphetnek kapcsolatba az illetővel. Kissé furcsa, hogy a kormány (...) szerint a panaszosoknak azonosítaniuk kell magukat, meg kell adniuk a posztolónak a címüket és minden egyebet, miközben a szerzőre nem áll fenn a viszonyos kötelezettség.”

Hayter úgy vélte, a maroknyi whistleblower védelme nem elegendő ok arra, hogy a „mások hírnevét lábbal tipró milliók” névtelenség mögé rejtőzhessenek. A törvény feladata szerinte az, hogy a webet minél hasonlatosabbá tegye a nyomtatott világhoz, ezért, ha a szerző kiléte titkos, a weboldalnak kell vállalnia helyette a felelősséget. Ahogy az Alsóházban Goodman, úgy itt Hayter sem tért ki arra, hogy ez a rendszer mennyiben felelne meg annak az elvileg konszenzuális célnak, hogy az új törvény enyhítse a weboldalak működtetőire nehezedő jogi nyomást.¹⁴⁷ Hayter hangsúlyozta ugyanakkor, hogy nem célja az anonimitás törvényen kívül helyezése – bár a képviselők megtudhatták, hogy ő maga nem él ezzel a lehetőséggel, és nem hívja magát „*Sexy Sue*”-nak vagy „*Dishy Diane*”-nek az interneten.¹⁴⁸

A Browne–Hayter-féle módosítók mellett érvelve Lord Triesman – aki munkáspárti és szakszervezeti funkciók mellett két éven át az angol labdarúgó-szövetség elnöke is volt – érdekes hasonlattal hozakodott elő. Mint mondta, éveken át hallgatta, hogy a futballpályákon elhangzó sértő és rasszista bekiabálások ellen semmit nem lehet tenni, mert a tömegben lehetetlen megállapítani, hogy ki mit ordibált. A videós megfigyelőrendszerek fejlődése azután

¹⁴⁵ House of Lords i. m. (129. lj.) GC575. hasáb.

¹⁴⁶ House of Commons Public Bill Committee i. m. (87. lj.) 109. hasáb.

¹⁴⁷ House of Lords i. m. (129. lj.) GC565–567. hasáb.

¹⁴⁸ House of Lords i. m. (131. lj.) GC200. hasáb.

meghozta a megoldást. A tanulság Triesman szerint az, hogy lesz, vagy már van is technológiai megoldás a névtelen szerzők azonosítására, csak alkalmazni kell.¹⁴⁹ Ezzel éppen ellentétes szempontot ajánlott képviselőtársai figyelmébe Lord Lucas, aki összefoglalta, milyen társadalmilag támogatandó előnyei lehetnek a névtelen kommunikációnak (az azonosítatlan hozzászólók nyíltabban beszélhetnek olyan intézményekben, például gyermekük iskolájában szerzett tapasztalataikról, amelyeknek bizonyos tekintetben ki vannak szolgáltatva), és azt is megemlítette, hogy a szerzők adatainak hozzájárulásuk nélkül való kiszolgáltatása minden bizonnyal ellentétes lenne az Adatvédelmi Törvény előírásaival.¹⁵⁰

8.5. A gyors bírói állásfoglalás intézménye

Colville és Allan a bizottsági szakasz előtt benyújtott 27. számú módosítójában jelent meg az a javaslat, amely lehetővé tette volna, hogy a panaszjárásról szóló rendelet olyan rendelkezéseket is tartalmazzon, amelyek alapján a panaszosnak lehetősége van közigazgatási jellegű bírói döntéssel megállapíttatni, hogy az általa küldött értesítés megfelelt a jogszabályi kívánalmaknak. A módosítás az előterjesztők szerint az egyik oldalról azt szolgálta volna, hogy minél kevesebb rosszhiszemű, az értesítési-eltávolítási eljárással visszaélő panasz szülessen. A másik oldalról pedig azt, hogy a felek költséges peres eljárás nélkül kapjanak jogérvényes állásfoglalást.¹⁵¹ Lord Phillips szerint a javaslat nem javított volna azon a helyzeten, hogy a „kisember” számára bármilyen jogi út igénybevétele „leküzdhetetlen akadályt” jelenthet.¹⁵² A Kormány nevében Lord Ahmad azzal utasította el az elképzelést, hogy az azt eredményezné, hogy az előterjesztő szándékával ellentétben minden panaszosnak bírói állásfoglalást kellene kérnie az értesítés megküldése előtt, hiszen a weboldalak nem lennének érdekeltek abban, hogy az így nem megerősítettekkel foglalkozzanak.¹⁵³ Earl of Erroll úgy vélte, hogy a bírói út helyett alternatív vitarendezési fórumokra kellene terelni az ügyeket – ilyen elképzelés már a Közösbizottságban, majd az Alsóházban is megfogalmazódott, majd a Leveson-jelentés nyomán kialakuló, a törvény egészét érintő felsőházi turbulencia egyik góca lett –, Lord Faulks pedig itt mondta el, hogy jogszabály helyett helyesebb lenne az iparági önszabályozásra bízni az egész problémakört, mondván, előbbi óhatatlanul idejétmúlt és elhibázott lesz.¹⁵⁴

A jelentési szakaszra átdolgozott javaslat Lord Lucas, Earl of Erroll és Viscount Colville zászlaja alatt futott be (16.). A pontosított és kiterjesztett szöveg szerint a panaszos – részben a Közösbizottság fenntartási végzéséről szóló elképzelést idézve –, a weboldal, valamint a kifogásolt közlés szerzője egyaránt kérhet előzetes bírói állásfoglalást arról, hogy az adott panasz megfelel-e a hírnévvédelmi keresetekkel szemben támasztott követelményeknek. Itt tehát nem

¹⁴⁹ House of Lords i. m. (129. lj.) GC578. hasáb.

¹⁵⁰ Uo., GC570. hasáb.

¹⁵¹ House of Lords i. m. (131. lj.) GC206–207, 210. hasáb.

¹⁵² Uo., GC212. hasáb.

¹⁵³ Uo., GC219. hasáb.

¹⁵⁴ Uo., GC213. hasáb.

az ügy érdemét érintő ítéletre kell gondolni, hanem arra, hogy nem áll-e fenn olyan körülmény, amelyre tekintettel a bíróság a keresetet *prima facie* elutasítaná. A bírósági út minél több ügyben való elkerülhetőségét célnak tartó Kormány a javaslatot nem tette magáévá.

8.6. A panasz eljárás jellege és menete

Lord Browne és Baroness Hayter a bizottsági, majd a jelentési szakasz előtt benyújtott módosítóval az Alsóházban már elvetett, a weboldal által publikálandó panasztájékoztatóra vonatkozó rendelkezést javasolta (25A és 11.). Lord Allan ehhez kritikusan szólt hozzá, mikor megismételte a Kormány már ismert érveit, és azt is hozzátette, hogy a kis képernyőkön fogyasztott, görgőmozgó tartalom világában életidegen lenne az újságok statikus mivoltához szabott megoldás.¹⁵⁵ Lord Ahmad a Kormány nevében felidézte a közösbizottsági jelentésre adott választ, és azt is kiemelte, hogy a módosítás, amennyiben a weboldal nem publikálja a panasztájékoztatót, a másodlagos kiadók rendelkezésére álló egyéb védelmekről is megfosztaná a működtetőt. Megismételte, hogy a Kormány szerint az elképzelés nem járulna hozzá a szólásszabadság és a hírnévvédelem közti kívánatos egyensúly megteremtéséhez.¹⁵⁶

Colville és Allan a bizottsági szakasz előtt benyújtott 27. számú módosítóval a panaszterjesztésre vonatkozó szabályokat változtatta volna meg. A javaslat a panasz részletesebb kifejtését és indoklását követelte volna meg, többek között a kifogásolt közlés számottevő kár okozására alkalmas voltára, illetve a valós tények bemutatására is ki kellett volna térnie. Lord Ahmad jelezte, hogy az ilyen jellegű szabályozás terepe a Kormány szándéka szerint a majdani rendelet lesz.¹⁵⁷

8.7. A weboldal rosszhiszemű eljárása

Lord Phillips vetette fel először, a második olvasatkor, hogy a paragrafus által nyújtott védelemmel vissza is élhet a weboldal működtetője. A képviselő szerint előállhat olyan helyzet, amelyben a weboldal működtetője külföldi jogalannyal fog össze annak érdekében, hogy az utóbbi helyezzen el jogsérő közléseket felületein.¹⁵⁸ Phillips erre az esetre vonatkozó módosításokat nyújtott be (24., 25., 29.), amelyek egyrészt arra irányultak, hogy a védelem ne álljon fenn, ha a kifogásolt posztot olyan személy helyezi el, aki a weboldal működtetőjével „kapcsolatban áll”, illetve arról rendelkeztek volna, hogy a védelem megdől, ha a működtető rosszhiszeműen jár el. Lord Phillips szerint a fennálló jogi helyzet gyengéje éppen az, hogy a webes szolgáltatók olyan védettséget élveznek, ami ellentétes a közérdekkel. Javaslatait indokolva kifejtette, helytelen, ha egy weboldal felhívhatja az 5. paragrafus védelmét azon az alapon, hogy a kifogásolt közléseket „partnere, társvállalata, kapcsolt vállalkozása” helyezte el. (Hozzátette azt is, hogy amennyiben a Kormány haj-

¹⁵⁵ House of Lords i. m. (129. lj.) GC575. hasáb.

¹⁵⁶ House of Lords i. m. (131. lj.) GC192. hasáb.

¹⁵⁷ Uo., GC219. hasáb.

¹⁵⁸ House of Lords i. m. (46. lj.) 974. hasáb.

lamosnak mutatkozik a módosító támogatására, annak definíciós készletén még dolgozni kell). A bizottságban általa elmondottak ugyanakkor arra utaltak, hogy rosszhiszemű, illetve rossz szándékú magatartásnak minősítené azt is, ha egy weboldal súlyosan és feltűnően defamáló felhasználói tartalmakat nem távolít el saját kezdeményezésére, még mielőtt panaszértesítést kapna azokról.¹⁵⁹ Ezzel gyakorlatilag az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) *Delfi*-ítéletének¹⁶⁰ álláspontjára helyezkedett, és a kommentek monitorozására szorította volna a weboldalakat.

Lord Ahmad a meghatározás gyakorlati alkalmazhatóságának akadályait is kiemelve, a bizottságban úgy foglalt állást a Kormány nevében, hogy amennyiben a weboldallal „kapcsolatban álló” személy a működtető tudta nélkül helyezi el a defamáló tartalmat, igenis helyes, ha a weboldal élhet az 5. paragrafus nyújtotta védelemmel. A panaszeljáráásban a weboldal működtetője semleges félként jelenik meg, így a Kormány szerint itt értelmezhetetlen a rosszhiszeműség fogalma.¹⁶¹ A konzervatív párti Lord Faulks ugyanakkor arra az általános jogelvre hívta fel a figyelmet, hogy az 5. paragrafus által szabályozotthoz hasonló feltételes mentességek rosszhiszemű magatartás esetén megdőlnék. Lord Ahmad az érvet elfogadva jelezte, hogy a Kormány még visszatér a problémára.¹⁶²

A Kormányt képviselő Lord McNally a jelentési szakasz előtt be is terjesztette azt az indítványt, amely rögzítette, hogy a weboldal rosszhiszemű magatartása megdönti a védelmet (17.). A jelentési szakasz előtt Lord Phillips és Lord Faulks által benyújtott 10. módosító ugyanakkor az alsóházi 46. módosítóhoz hasonlóan az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezéseket idéző pozitív feltételekhez kötötte volna a védelem érvényesítését. A weboldaltól nem csupán a panaszeljáráshoz való igazodást, hanem azt is megkövetelte volna, hogy a poszt megjelenítése során az elvárható gondossággal járjon el: a panaszra „haladéktalanul” válaszoljon, és tegye meg „az adott körülmények között elvárható” intézkedéseket. A bíróságoknak az elvárható magatartás mérlegelésekor figyelembe kellett volna venniük, hogy a weboldal működtetőjének van-e defamációellenes kódexe vagy gyakorlata, panaszkezelési rendszere, illetve olyan megoldása, amely a panaszos számára lehetővé teszi a szerző azonosságának megállapítását. A javaslat eltörölte volna a tervezetben szereplő értesítési eljárást, és értelemszerűen a rendeletről szóló bekezdést is. Phillips megismételte, hogy elfogadhatatlan, hogy a weboldalak a „leggrotteszkebb és legkártékonyabb” közlések esetén is felhívassák a védelmet.¹⁶³ Lord Lester arra hívta fel a figyelmet, hogy a módosítás perek sokaságához, a bizonytalan jogi helyzet fennmaradásához és a szólásszabadság további csorbulásához vezetne.¹⁶⁴ Lord Ahmad azt javasolta az előterjesztőknek, elégedjenek meg a tárgykörben a 17. módosítóval – persze ennél sokkal udvariasabban és hosszabban fogalmazott.¹⁶⁵

Részben a már említett, a Leveson-jelentéshez kötődő feszültség következtében az 5. paragrafus a felsőházi harmadik olvasatkor, majd a felsőházi módosítók alsóházi tárgyalása és a

¹⁵⁹ House of Lords i. m. (129. lj.) GC568–569. hasáb.

¹⁶⁰ *Delfi AS v. Estonia*, no. 64596/09., 2013. október 10-i ítélet.

¹⁶¹ House of Lords i. m. (131. lj.) GC191., GC195. hasáb.

¹⁶² Uo., GC197. hasáb.

¹⁶³ House of Lords: *Defamation Bill – Report Stage*. 2013. február 5. 202. hasáb. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldhansrd/text/130205-0001.htm#13020546001351>

¹⁶⁴ Uo., 206. hasáb.

¹⁶⁵ Uo., 208. hasáb.

ping-pong során is elkerülte a reflektorfényt. Így, visszakapva eredeti sorszámát (a Felsőházban egy ideig 7. paragrafusként futott) a tervezethez képest öt ponton – 5(4) kereset megindítására alkalmas azonosítás, 5(7) panaszterjesztő hiánypótlása, 5(11) weboldal rosszhiszemű magatartása, 5(12) a moderálás nem dönti meg a védelmet, 5(9) a rendeletet a Parlament hagyja jóvá – kiegészítve, de koncepcióját és esszenciális mozzanatait illetően változatlan módon lett a törvény része.

A törvény része lett a 10. paragrafus, amely a másodlagos kiadók perlését csak akkor engedi meg, ha a szerző, szerkesztő és/vagy a kiadó ellen gyakorlati okokból nem indítható eljárás. A törvény 13. paragrafusaként fogadta el a Parlament a rendelkezést, mely szerint a bíróság elrendelheti a defamálónak minősített tartalom törlését, attól függetlenül, hogy az eljárásban a weboldal érintett volt-e vagy sem. (A paragrafus hatályát egy módosítással mindennemű másodlagos kiadóra kiterjesztették). A 12. paragrafus szerint a bíróság, amennyiben helyt ad egy defamációs keresetnek, kötelezheti az alperest, hogy az ítélet összefoglalóját publikálja – az alsóházi harmadik olvasatkor Grayling miniszter ezt a lehetőséget úgy említette, mint ami az internetes felhasználói tartalmakat illetően hozzájárul az alperesek és a felperesek érdekei között kívánatos jogszabályi egyensúly kialakításához.¹⁶⁶ (Amennyiben a felek nem tudnak megállapodni a megfogalmazásról, illetve a publikálás módjáról, helyéről és idejéről, ezeket a bíróság állapítja meg.)

9. A panaszeljárást szabályozó rendelet

Az Igazságügyi Minisztérium a 2012 decemberében és 2013 januárjában lefolytatott konzultáció¹⁶⁷ után augusztusban hozta tervezetként nyilvánosságra a fent bemutatott vitákban sokat emlegetett rendeletet, amely a zökkenőmentes parlamenti jóváhagyás után a törvénnyel együtt, 2014. január 1-jén lépett hatályba (2013 No. 3028).¹⁶⁸ A nyolc oldalas rendeletehöz a minisztérium hasonló terjedelemben útmutatót¹⁶⁹ és egy, a gyakori kérdéseket megválaszoló dokumentumot¹⁷⁰ is készített.

¹⁶⁶ House of Commons i. m. (83. lj.) 368. hasáb. Az 5. paragrafus vitáiban a – kritikusi szerint a sajtószabadság helyi elveivel szögesen ellentétes – 12. paragrafussal való összefüggések máshol nem merültek fel.

¹⁶⁷ Defamation Bill: MoJ Informal Consultation on Regulations under Clause 5. *Inform's Blog*, 2013. január 4. <https://inform.wordpress.com/2013/01/04/defamation-bill-moj-informal-consultation-on-regulations-under-clause-5/>

¹⁶⁸ Defamation Act 2013, Chapter 26. http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/pdfs/ukpga_20130026_en.pdf

¹⁶⁹ *Complaints about Defamatory Material Posted on Websites: Guidance on Section 5 of the Defamation Act 2013 and Regulations*. Ministry of Justice, 2013. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/269138/defamation-guidance.pdf

¹⁷⁰ *Guidance on Section 5 of the Defamation Act 2013 and Regulations: Frequently Asked Questions*. Ministry of Justice, 2013. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/269139/defamation-faqs.pdf

A parlamenti vitákban érintett kérdésekre a rendelet az alábbiak szerint adott választ:

- a) A panaszértesítésnek a törvényben foglaltakon túl ki kell térnie arra, hogy a panaszos milyen jelentést tulajdonít a kifogásolt közlésnek, illetve arra, hogy az milyen hamis tényállításokat és/vagy nem alátámasztható véleményeket tartalmaz.
- b) A panaszosnak nyilatkoznia kell arról, hogy nincs módja a valós szerző azonosítására (az útmutatóból kiderül, hogy részletes leírásra vagy bizonyításra nincs szükség).
- c) A panaszos szabadon dönthet arról, hogy adatait a weboldal működtetője átadhatja-e a szerzőnek.
- d) Hibás panaszértesítés esetén a weboldal működtetőjének két munkanapon belül hiánypótlást kell kérnie.
- e) A bíróság szabadon dönthet arról, hogy a határidők túllépése ellenére érvényesnek tekint-e egyes panaszjárási cselekményeket.
- f) Ha a panaszos úgy véli, hogy a weboldal működtetője alaptalanul utasította el a panaszértesítést, ellene is keresettel élhet.
- g) A weboldal működtetőjének az érvényes panaszértesítés kézhezvételétől számított két munkanapon belül kapcsolatba kell lépnie a kifogásolt közlés szerzőjével.
- h) Ha a működtetőnek nincs lehetősége arra, hogy kapcsolatba lépjen a szerzővel, a kifogásolt közlést törölnie kell, és erről két munkanapon belül tájékoztatnia kell a panaszost.
- i) A szerzőnek küldött értesítés (szükség szerint anonimizálva)
 - tartalmazza a panaszértesítés másolatát,
 - tájékoztatja a szerzőt, hogy amennyiben a panaszértesítés feladásától számított ötödik napon éjfélig nem válaszol a megfelelő információkat megadva, a tartalom törlésre kerülhet,
 - tájékoztatja a szerzőt, hogy a tartalom törlésre kerülhet, kivéve, ha a szerző
 - = jelzi a működtetőnek, hogy a kifogásolt tartalmat törölni kívánja-e,
 - = amennyiben nem kívánja törölni a tartalmat, a működtető rendelkezésére bocsátja teljes nevét és címét,
 - = jelzi a működtetőnek, hogy az átadhatja-e az adatokat a panaszosnak,
 - tájékoztatja a szerzőt, hogy amennyiben a panaszos részére nem adhatja át azokat, a szerző adatait csak bírósági felszólításra szolgáltatja ki.

Az eljárás a szerző válaszában függvényében az alábbi forgatókönyvek szerint folytatódhat:

- a) Ha a szerző fenntartja a közlést, megadja az adatokat, és hozzájárul azok továbbításához, a panaszos perelhet.
- b) Ha a szerző fenntartja a közlést, megadja az adatokat, de nem járul hozzá azok továbbításához, a panaszos a bíróságtól kérheti az adatok kiadásának elrendelését. (Megjegyzendő, hogy ilyen esetekben a felperesnek nem kell hosszadalmas folyamatra számítnia, hiszen a weboldal működtetőjénél már igazoltan megvannak az adatok, és ha a bíróság megalapozottnak látja a keresetet, el is fogja rendelni azok átadását.)
- c) Ha a szerző törölteti a tartalmat, aminek az általa küldött válasz beérkezésétől számított két munkanapon belül meg kell történnie, és a panaszosnak erről ugyanezen határidőn belül értesítést kell kapnia, a panaszos ugyancsak perelhet. (Ebben az esetben

azonban nehezebb és még költségesebb lehet az adatok beszerzése, és az is valószínűbb, hogy a bíróság a törlésre való tekintettel elutasítja a keresetet.)

- d) Ha a szerző nem válaszol, vagy a válasz nem felel meg a követelményeknek, a weboldal működtetőjének törölnie kell a tartalmat, és erről két munkanapon belül tájékoztatnia kell a panaszost. Figyelemre méltó, hogy itt hiánypótlásra nincs lehetőség, vagyis ebből a szempontból határozottan panaszpárti a folyamat.

A panaszosok oldaláról nézve mindez úgy foglalható össze, hogy a panaszértéstartól számított legfeljebb kilenc naptári napon belül a kifogásolt közlés vagy eltűnik az internetről, vagy olyan helyzet áll elő, amelyben kisebb vagy nagyobb jogi procedúra révén, de perelni tudják annak valós szerzőjét, egyúttal, a 13. paragrafus alapján, az esetleg fennmaradt tartalom törlésének bírósági elrendelését is kezdeményezhetik. A weboldalak működtetői, amennyiben betartják a határidőket és a formai követelményeket, teljes mértékben mentesülnek a felelősség alól. A nem rosszhiszemű szerzők (így a sokat emlegetett whistleblowerek) számára pedig adott a lehetőség, hogy közléseiket fenntartsák az interneten, maguk döntsenek arról, hogy előlépnek-e közléseik védelmében, vagy a bíróság kezébe tegyék le adataik sorsát.

A rendelet, illetve a kísérő dokumentumok mindemellett olyan kontingenciákra is kitérnek, mint hogy mi történik akkor, ha egy szerző újra és újra kipoztolja ugyanazt a közlést. (A harmadik esettől a weboldal működtetőjének az értesítés nyomán a szerzővel való egyeztetés nélkül törölnie kell a tartalmat.) Mivel jár, ha a szerző maga törli a kifogásolt tartalmat? (Él a védelem, de a panaszosnak szóló értesítést a működtetőnek ki kell küldenie.) Mi a működtető teendője, ha nyilvánvalóan hamisak a szerző által megküldött adatok? (Úgy kell eljárnia, mint ha nem kapott volna adatokat, akkor azonban nem száll rá vissza a felelősség, ha a valósnak tűnő adatokról kiderül, hogy hamisak.)

Világos, hogy a rendszer ez utóbbi ponton valóban sebezhető, míg az Alsóházban felvetett kiskapu – a szerző megadja az adatait, de nem járul hozzá, hogy a panaszos megismerje azokat – a valóságban nem igazán kecsegtető lehetőség a rosszhiszemű szerzők számára, hiszen ha megindul a peres eljárás, okkal számíthatnak arra, hogy a bíróság kikéri és meg is kapja az adataikat, jogi költségeik pedig nekik is lesznek. A hamis (de nem feltűnően hamis) adatok megadásával ugyanakkor annyit mindenképpen elérhet a szerző, hogy az adott tartalom az egyébként várhatónál hosszabb ideig elérhető marad. A panaszértéstartés nincs a kifogásolt közlés publikálásától számított semmilyen határidőhöz kötve, a panaszos tehát elvben megismételheti, jelezve, hogy az előző körben kapott adatok nem bizonyultak valósak.

A rendelet és kísérőszövegei nem tértek ki arra a lehetséges problémára, amire a törvény egyik, a már többször idézett szerzőpárostól származó elemzése hívta fel a figyelmet. Eszerint a közösségi platformok, blogszolgáltatások esetében korántsem magától értetődő, hogy mely szereplő tekintendő a panaszértéstartással megkeresendő működtetőnek.¹⁷¹ Ha a panaszos egy blogbejegyzéshez érkezett kommentet kifogásol, kihez kell fordulnia, a blogszolgáltatást működtető céghez vagy a blog gazdájához? A gyakorlatias válasz nyilván az, hogy az előbbihez, hiszen ott nagyobb eséllyel állnak rendelkezésre a komment szerzőjének adatai, de korántsem

¹⁷¹ MULLIS–SCOTT i. m. (137. l.) 100–101.

kizárt, hogy a szolgáltató a megkeresést azzal utasítja vissza, hogy nem illetékes az ügyben. (Más kérdés, hogy ezzel elveszíti az 5. paragrafus védelmét, és ha a bíróság egy majdani eljárásban működtetőnek minősíti, vállalnia kell a felelősséget az adott tartalomért.)

A törvény kritikusai a panaszeljárást egyértelmű értékekkel rendelkezőnek minősítették, ugyanakkor – a Felsőházban Lord Phillips által képviseltekkel összhangban – felvetették, hogy adott forgatókönyv esetén azzal az eredménnyel is járhat, hogy súlyosan és egyértelműen sértő tartalmak hosszabb ideig elérhetőek maradnak az interneten.¹⁷² Ez természetesen nincs ellentmondásban azzal a – liberális hagyományokra építő jogrendszerekben általánosan elfogadott, bár sehol nem abszolút módon érvényesülő – jogelvvél, amely szerint egy-egy közlés jogsértő voltát végső soron csak a független bíróság hivatott kimondani. Másfelől viszont az a megközelítés sem söpörhető le az asztalról, amely szerint az internetes kommunikáció sajátosságai és speciális lehetőségei akkor is figyelembe veendőek, amikor a panaszosok védelméről van szó. Éppen ezért a Közösbizottságban megfogalmazott elképzelés, amely a vitatott közlések mellett a beérkezett panaszról szóló tájékoztatás publikálására ösztönözné a weboldalak működtetőit, számos vonzó tulajdonságot mutat fel – így foglal állást az idézett helyen Mullis és Scott is. A technikai nehézségekről szóló érvek, ahogy már utaltam rá, nem igazán meggyőzőek, és éppen a rendszer önkéntes jellege tenné elvileg elvárhatóvá, hogy ha egy szolgáltató élni kíván a védelemmel, ne csak a panaszeljárás lebonyolítására készüljön fel, hanem a panasztájékoztató elhelyezésére is. A konstrukció elleni nem elhanyagolható kifogásként ugyanakkor felhozható, hogy az a megalapozatlan panaszokra is vonatkozna, ami a kellemetlenként is felfogható tömegesség révén ahhoz vezetne, hogy a kiindulópontul szolgáló súlyos ügyekben kikerülő tájékoztatókra sem figyelne oda senki. Ha pedig a szolgáltató feladata lenne eldönteni, hogy mikor helyez ki tájékoztatót, megint abban a nem kívánt helyzetben találná magát, hogy neki kellene a bíró szerepét betölteni.

10. Tanulságok

A paragrafussal a legnagyobb (deskriptív értelemben vett) probléma az, hogy az általa megte-remtett védelem más védelmekkel párhuzamosan szerepel a jogban. A weboldalak működtetői számára kiszámítható lehetőséget, és ha van ilyen kifejezés, feltételesen abszolút védelmet biztosít – értve ezen, hogy amennyiben a működtető egyáltalán kap panaszértesítést, és annak nyomán a rendelet előírásait betartva jár el, a későbbiekben esetleg meginduló peres eljárásban biztosan nem marasztalják el. Ugyanez nem mondható el a 10. paragrafus, az Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezések vagy az 1996-os Defamációs Törvény alapján felhívható védelmekről, amelyek esetében fennáll a kockázat, hogy a bíróság a szerző elleni perindítás gyakorlati megvalósíthatóságát, a működtető minősítését (kiadó vagy sem stb.) vagy eljárásának gondosságát a működtető számára kedvezőtlenül ítéli meg.

¹⁷² Uo., 102.

Ahogy erre Mullis és Scott,¹⁷³ illetve a törvény megszületésének folyamatát rendszeresen kommentáló Ashley Hurst¹⁷⁴ egyaránt felhívták a figyelmet, a párhuzamos védelmek – különös tekintettel a 10. paragrafusra – az 5. paragrafust e kockázat ellenére redundánssá tehetik. Ha a weboldalak arra számíthatnak, hogy az erőforrás-igényes panasz eljárás lefolytatása nélkül sem kell felelősséget vállalniuk a felhasználói tartalmakért, nem lesznek érdekelték abban, hogy a panaszértésítések nyomán eljárjanak, illetve annak lehetőségét promotálják. A törvény elemzéseiben ugyanakkor olyan előrejelzés is megfogalmazódott, mely szerint a bíróságok minden biznnyal arra fognak törekedni, hogy a 10. paragrafust szűkítően értelmezzék, ezáltal az 5. paragrafus relevanciáját fenntartsák. A gyakorlatban ez azt jelentheti, hogy amennyiben egy-egy közlés szerzője a Norwich Pharmacal-eljárásnál egyszerűbb és költségkímélőbb módon nem azonosítható, a 10. paragrafus védelmét nem érvényesítik.¹⁷⁵

A panaszosok ezt figyelembe véve is ki vannak azonban téve annak, hogy adott esetben fogalmuk se lehessen arról, hogy az általuk megkeresett weboldal az 5. paragrafus szerint fog-e eljárni. A feltételes védelem strukturálisan hozza magával azt is, hogy a weboldal menet közben is bármikor dönthet úgy, hogy más védelemhez folyamodik, és nem teszi meg a rendelet által megkövetelt további lépéseket, és erről még csak tájékoztatnia sem kell a panaszost. Ez nem önmagában káros, hiszen így válik lehetővé, hogy egy weboldal magára vegye például a felületén publikáló whistleblower közléseinek védelmét akkor is, ha a tények teljes megismerése előtt továbbította neki a panaszértésítést. Más szituációkban viszont ahhoz vezethet, hogy a panaszos várja a választ és a kifogásolt tartalom törlését, miközben a weboldal rég elhatározta, hogy szükség esetén az 5. helyett a 10. paragrafusra hivatkozik majd a bíróságon. A panaszosok oldaláról nézve tehát nem feltétlenül jelenthető ki, hogy a korábbinál kiszámíthatóbb helyzetet hozott a törvény. Mint láttuk, a Kormány oldaláról érdemben nem merült fel, hogy az alternatív védelmeket kiiktassa – az uniós direktívát honosító Elektronikus Kereskedelmi Rendelkezéseket illetően ez eleve igen nehezen megvalósítható cél lett volna –, az ellenzék pedig az ilyen irányba mutató elképzeléseit az azonosításra vonatkozó kötelezettségekhez kötötte. Így bár izgalmas, de akadémikus kérdés, hogy vajon egy alternatíva nélküli rendszer megvalósítható lett volna-e a gyakorlatban. Ahogy az is, hogy az amerikai központú óriásszolgáltatók a brit törvényeknek való megfelelés érdekében hajlandók lettek volna-e panaszkezelési gyakorlatukat átalakítani, vagy vállalták volna a teljes jogi felelősséget minden azonosíthatatlan forrású felhasználó tartalomért.

A törvény hatálybalépése és jelen tanulmány lezárása között eltelt közel egy évben nem váltott ki jelentős szakmai vagy médiavisszhangot egyetlen olyan eset sem, amely az 5. paragrafust érintette volna. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne folytatott volna le a maga előírt medrében akárhány panasz eljárás, de a fentiekre tekintettel valószínűsíthető, hogy tömeges mennyiségről nincsen szó.

¹⁷³ Uo., 101.

¹⁷⁴ Ashley HURST: The Section 5 Defamation Act Regulations: A Complex Red Herring. *Inform's Blog*, 2013. augusztus 16. <http://inform.wordpress.com/2013/08/16/the-section-5-defamation-act-regulations-a-complex-red-herring-ashley-hurst/>

¹⁷⁵ PRICE–MCMAHON i. m. (18. lj.) 98.

Bármilyen hipotetikus is ezek után, mégis termékenynek tűnik a paragrafust úgy is vizsgálni, mintha a szabályozási párhuzamosságból eredő probléma nem állna fenn, hiszen olyan tanulságokkal szolgál, amelyek bármely, a felhasználói tartalmak jogi kezelésével birkózó jogrendszerben megfontolandóak. A törvényalkotási folyamat bemutatása során részletesen kitértem az 5. paragrafus megítélésem szerint legfontosabb szemléleti és technikai újjdonságaira, így itt elegendőnek vélem rekapitulálni azokat:

- a) A szabályozást eloldja a korábbi definícióktól és a velük összefüggő paradigmáktól.
- b) A felelősségi viszonyokat úgy igyekszik szabályozni, hogy a weboldalak működtetői ne abban legyenek érdekeltek, hogy minden kifogásolt tartalmat azonnal eltávolítsanak. Mint láttuk, részben vitatott, hogy ez a törekvés sikerrel járt-e, az azonban kétségtelen, hogy a párhuzamos védelmekhez képest sokkal határozottabban ebbe az irányba mutat a megoldás.
- c) Ezt arra alapozza, hogy az egyes közlésekről szóló vitát koncepcionális értelemben a valós szerző és az érintett panaszos ügyének tekinti, amelyben a weboldal működtetője valóban csak közvetítőként játszik szerepet (legalábbis addig, amíg az előírásoknak megfelelően a vitában is ellátja közvetítői szerepét).
- d) Ennek megfelelően kiküszöböli a tudomásszerzést mérceként használó értesítési-eltávolítási eljárások, de ugyanígy a gyakorlatilag a felhasználói tartalmak monitorozását elváró felelősségi konstrukciók azon jogelvi szintű hátulütőjét, hogy az erre szakmailag felkészületlen, a szólásszabadság felől nézve illetéktelen weboldalak működtetői legyenek kénytelenek 'bírák és esküdtszéket' játszani, gyakorlatilag cenzúrát gyakorolni a felhasználói tartalmak felett. Éppen ezért az, hogy a paragrafus nem tartalmaz províziót arra nézve, hogy a weboldalnak milyen mérce szerint kell értékelnie a kifogásolt közlést,¹⁷⁶ stílszerűen fogalmazva nem *bug*, hanem *feature*, hiszen a szabályozás egyik célja éppen az, hogy a működtetőnek ne kelljen ezzel a kérdéssel foglalkoznia.
- e) Nem abban teszi érdekeltté a weboldalak működtetőit, hogy lemondjanak a felhasználói tartalmak moderálásáról.
- f) Továbbra is lehetőséget ad arra, hogy azok a közlések, amelyek szerzője nem kívánja a felelősséget magára venni, és amelyek így a jogszabály mögött kivehető elképzelés szerint a névvel vállaltaknál alacsonyabb szintű szólásszabadság-alapú védelmet élveznek, költséges és hosszadalmas jogi procedura nélkül törlésre kerüljenek.
- g) Ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy az eredetileg névtelen szerző előlépjen és megvédje a közlést, vagyis számításba veszi, hogy az anonimitás mögött is meghúzódhatnak méltánylandó szempontok.
- h) Világos panaszkezelési folyamatot ír elő. Arról, hogy ez a folyamat mennyire egyszerű és átlátható, megoszlanak a vélemények. (A rendszert egyébként „nyakatekertnek” és

¹⁷⁶ CHEUNG i. m. (16. lj.) 58.

„nehézkésnek” minősítő¹⁷⁷ szakjogász által elkészített praktikus folyamatára összetett, de követhető képet mutat.¹⁷⁸)

- i) Arra törekszik, hogy a felmerülő ügyek minél nagyobb többsége a bíróságok beavatkozása nélkül megoldódhasson. Szintén vitatott, hogy ez a törekvés mennyire járt sikerrel, ahogyan az is, hogy modellszinten nem helyesebb-e, ha a névtelen közlések törlését is csak bíróság rendelheti el.
- j) Eközben azonban széles mozgásteret biztosít a bíróságoknak az eléjük kerülő ügyekben: esetleges ‘túlzott moderálás’ megítélése, rosszhiszeműség vizsgálata, törlés elrendelése, ítélet közzététele, határidők kezelése.

Más dimenzió, de említésre érdemes, hogy a defamációs reformmozgalmat, a törvényalkotást és a végeredményt illető kritikák ismeretében is tiszteletet parancsol az az alaposág és körültekintés, amellyel a szakmai és civil szervezetek, a Kormány és a Parlament kezelték az ügyet. Történelmietlen, és már csak ezért is megválaszolhatatlan kérdés, hogy a SPEECH Acttől a rágalalmazási turizmus miatt kapott ébresztő pofon nélkül, mikor és hogyan kerített volna sort Nagy-Britannia a defamáló internetes felhasználói tartalmakra vonatkozó szabályozásának újragondolására. Annyi azonban bizonyos, hogy ha már belekezdték, nem sajnálták az időt és az energiát. A törvényhozás aktorai sem riadtak vissza attól, hogy minden mérföldkőnél részletes, érdemi, nyilvános egyeztetést folytassanak az érintettekkel, ahogyan attól sem, hogy adott esetben bizonytalanságaikat, vagy éppen a pártvonaltól eltérő álláspontjukat megosszák a nagyközönséggel és egymással. A viták hangneme – miközben természetesen itt is elhangzottak a téma iránti teljes ignoranciáról tanúskodó képviselői felszólalások és dodonai kormányzati szövegek – gyakran vált szenvedélyessé, de a kimért pikírtkedésen soha nem szaladtak túl a személyes megszólítások. Ne legyen illúzióink: itt is voltak hátsó szándékok, volt demagógia, ahogyan volt olyan is, amikor a Kormány már rég eldöntötte, mit akar, de azért túráztatta a képviselőket. Ezzel együtt, talán sikerült is érzékeltetni, a viták zöme irigylésre méltó színvonalon és hangnemben folyt.

A fentiek reményeim szerint alátámasztják, miért érdemes a szabályozási folyamatot ilyen részletességgel vizsgálni. Bármilyen, a komment-dilemmát érintő törvényhozási erőfeszítésnek legalább ugyanezekkel az elméleti és gyakorlati kérdésekkel kell majd foglalkoznia.

Ebben az összefüggésben is kiemelendő a Defamációs Törvény egy másik, a közlés körülményeitől független eleme, a „számottevő kár” mércéje (1. paragrafus). Mint már utaltam rá, a mérce az elmúlt időszak bírósági jogfejlesztése nyomán került át a törvénybe, és mint az irodalom felhívja a figyelmet, megjelenése egyértelműen az internetes kommunikáció jellemzőiből, működéséből levont tapasztalatok eredménye. Egyszerűen fogalmazva, az interneten millió-

¹⁷⁷ Ashley HURST: Defamation Act 2013: Section 5, It's Decision Time for Website Operators. *Infornm's Blog*, 2014. január 6. <http://infornm.wordpress.com/2014/01/06/defamation-act-2013-section-5-its-decision-time-for-website-operators-ashley-hurst/>

¹⁷⁸ Ashley HURST: *Guide to Proposed Procedure Under Section 5 of the Defamation Act 2013*. 2013. http://www.olswang.com/media/29576449/flow_chart.pdf. Az ábra magyar szövegű verziója Ashley Hurst szíves engedélyével a <http://sajtotorveny.wordpress.com/2014/10/29/a-2013-as-brit-defamacios-torveny-altal-letrehozott-panasz-eljaras-folyamatabra/> oldalon tekinthető meg.

számra burjánzó „vulgarítások és gyerekes sértegetések” jelenléte arra ösztönözte a bírákat, hogy amikor egy-egy defamáló közlés jogszerűtlen voltát – akármilyen platformon is jelent meg – mérlegelik, arra is figyelemmel legyenek, hogy az az adott társadalmi-kulturális viszonyok között triviálisnak tekintendő-e, vagy valóban érdemben rontja a panaszos megítélését.¹⁷⁹ Általános érvénnyel kijelenthető tehát, hogy egy-egy jogszabály bátran célul tűzheti ki, hogy társadalmi-kulturális változások katalizátora, akár kerete legyen, de ha a törvények nincsenek tekintettel a tőlük akár teljesen függetlenül végbemenő ugyanilyen változásokra, nem fognak az elvárható módon működni.

¹⁷⁹ BARENDT i. m. (9. lj.) 119, 115.